

ЗМИЈАНЋЕ

РЕВИЈА УДРУЖЕЊА ГРАЂАНА "ЗМИЈАНЋЕ"
КАЋ • Година 1 • Број 1 • фебруар, 2013.

Петар Кочић
1877-1916.
(Портрет сликара Јована Бијелића)

Како и зашто смо почели?

(Уместо обраћања земљацима)

Поштовани,

Најпре о битним животним токовима на Змијању. Највеће расељавање на Змијању је почело одмах после Другог светског рата. Најчешће је то било у потрази за бољим животом, али и због геостратешког па и политичког разлога. Коначно и скоро потпуно пустошење је завршено после рата, 90-тих година. Остале су само шуме, беспућа, зидине, порушене цркве и школе...

Е, сада; цркви у Соколову је гравитирао српски народ са највећег простора са западног Змијања. У своје време се овде скупљао народ за Велику Госпојину (Успење пре-

свете Богородице) када је слава цркве. После одласка народа и црква је опустела, оронула. Године 2005. сам дошао цркви за Госпојину. Био сам пусто сам. Врата на цркви одваљена. Само свиње и говеда се крећу по цркви и дворишту. Туга, бол и јад! Несрећа голема. Помолио сам се богу и у сузама завјетовао да ћу наћи истих као и ја и да овако неће остати.

И нашли смо се у Каћу 18. фебруара године 2006. и дали завјет богу и људима да ћемо нашу цркву обновити. Дужни смо то и свим нашим предцима који су је спашавали од турског кулука и зулума. Тако и би. Зашто смо почели од ове светиње? Па ништа србе не може окупити и ујединити као што је саборност православног храма. То је истина од постојања до данас и заувек.

Удружење је регистровано као завичајно друштво "Змијање" у мају 2006. године и одмах смо одпочели са пројектовањем, прикупљањем средстава од донатора и градњом. Све уз срдачну и свакојаку помоћ наших њуди расутих по цијелом свијету. Тешко их је све појединачно споменути али им се од срца захваљујемо. Њихов допринос и доброту нисмо изневерили. То најбоље у будућност ће говорити понос наше светиње.

Успјели смо уз помоћ града Бања Луке изградити пут до цркве али преко територије Републике Српске пошто се црква налази у МХ Федерацији. Посебно је било видјети, а и памтиће се освештење обновљене светиње.

Пише:

**Томо
НИКОЛИЋ**

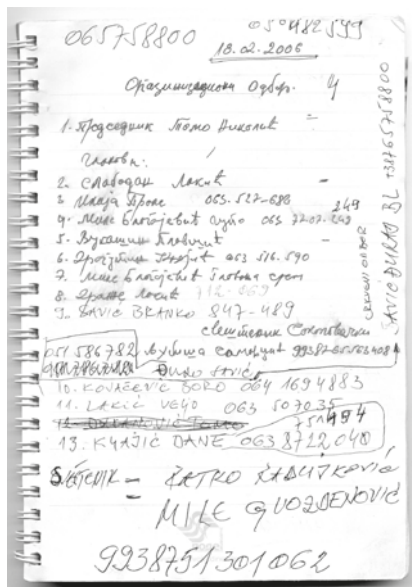
Такву свечаност Соколово до тада није видјело.

Ради што потпуније комуникације са својим змијањцима удружење је поставило свој сајт, путем којег је остварена потпуна и тренутна комуникација у целом свету (zmijanje.org.rs).

Тежак је на Змијању живот вазда тешко и чемерно живео. Памти само буне, ратове и расељавања. Борба за живот је кроз сва времена једнако тешка, а поготово данас.

Бог нам је на Змијању подарио чистоту језика, православну вјеру, бистрину ума те стога се надамо и вјерујемо да ћемо опстати. Уз помоћ града Бања Луке и Владе Републике Српске безводност која је Змијању најпотребнија ће ускоро бити прошлост, те ће вода подарити и овде нови живот. Горшаци никад не губе наду па већ ничу нове куће и пуетеви.

Удружење ће се посветити за очување баштине свога краја и народа изградњом етно куће и свим садржајима који јој припадају. А то су књижевне вечери, ликовне колоније, pjesме и игре са Змијања, организоване посете светињи у Соколову и Бањој Луци. На крају позивамо све Змијањце и поштоваоце Петра Кочића и Змијања да нам се придруже у раду да би наш крај био што лепши и благоднији.

ЗМИЈАЊЕ

Издавач:
Удружење грађана "Змијање"
Каћ

Директор и главни и одговорни
уредник:
Томо Николић

Редакција:
Вукашин Плавшић, Драго Дикић,
Илија Проле, Бране Зечевић
и Томо Николић

Уредник у редакцији:
Ранко Прерадовић

Секретар редакције:
Предраг Благојевић

Сједиште редакције:
21241 Каћ, Првوماјска бр 41
Тел: +381 21 6212-237
Е-пошта: zmijanje@open.telekom.rs

Штампа:
"ГРАФИД" д. о. о. Бања Лука

За штампарiju:
Срђан Иванковић

Змијање и православље

(Храм Успења Пресвете Богородице у Соколову)

Овај светоуспенски храм у Доњем Соколову један је од најстаријих храмова не само у епархији бихаћко-петровачкој, него и на целом подручју Босанске крајине. Бројни историјски подаци сведоче о његовом вековном постојању, али се датум његовог подизања не може тачно утврдити. На једном антимику, који се до скоро чувао у соколовачком светом храму, наводи се давна 1640. година, што нам говори да је храм много старији него што се до скоро мислило. Наиме, постоји више легенди о изградњи овог светог храма, о чему поузданих историјских чињеница нема. О овоме ћемо други пут.

По скровитој локацији недалеко од реке Сане, а у њедрица планине Мулеж и поред извора реке Сокочнице, где је ова светиња саграђена, види се да су соколовачки Срби имали смисла и укуса где храм треба подићи. Јер га је управо ова скровита локација и сачувала да преживи кроз бурне векове. Много тога нас и упућује на то да је храм подигнут вероватно пре доласка Турака на ово подручје, али ми о томе поузданих података немамо. Оно о чему можемо поуздано сведочити јесу записи о временима његове обнове, из којих

Пише:

**Илија Проле,
свештеник**

сазнајемо нешто мало из богате прошлости његове.

Прва велика обнова о којој знамо јесте она из 1740. Године када су Срби из Соколова села, али и околних места умолили Химзага Ђумишића из Бања Луке да на стародревним темељима обнове своју богомољу. Наиме, у то турско доба земља је припадала агама и беговима, тако да је цела површина соколовачке парохије припадала овој беговској породици, а да се за сваку градњу на овом подручју морао питати њен власник, у овом случају Химзага Ђумишић.

Након много молби он је соколовљанима одобрио градњу на старим темељима, с тим што је нови храм морао бити много мањи од претходног, а морао је бити завршен за шест недеља, са чим соколовачки Срби нису били задовољни. Немајући куда, морали су пристати на бегове услове. Услови су били, да буде дуг

13 аршина, широк 12, те на зиду висок 4 аршина.

Након завршетка изградње храма, у њему је изграђен иконостас са свим потребним иконама и свим потребним утварима за света богослужења. Соколовачки Срби су све до 1875. године на име тога плаћали два дуката годишње Ђумишићима који су за узврат штитили ову светињу од турских зулумаца.

Према подацима из шематизма Митрополије бањалучко-бихаћке из 1901. године, Соколово је било самостална парохија, а у парохији постоји црквена општина која располаже покретном и непокретном имовином у вриједности од 120 куна. Парохију је сачињавало 153 куће са 1369 православних Срба, од којих мушких 705 и женских 664. Парох је био од 1874. до 1916. презвитер Стеван Кондић.

Према подацима из 1924. године, Соколово је такође била самостална парохија са 2. 816 православних Срба. Овдје за 23 године се појављује дупло већи број православних Срба. То је вероватно због тога што су соколовачкој парохији, сем села које је раније имала, а то су: Кљајићи, Иванићи, Даничићи, Лакићи, Васиљевићи, Вулетићи, Ваганац, Набодићи, Зукићи, Кондићи, Стране, Милаковићи и Сокошница, придодата и места Грачаница, Стевановићи, Тепићи, Николићи, Митровићи, Маријановићи, Ољаче и Хазићи. Парохију је служио протојереј Мирко Кондић од 1916. до 1952. године.

Друга обнова, за коју знамо десила се 1964. у време управљања парохијом презвитера Чедомира Бабића. До тада, храм је био покривен храстовом даском званом шиндра, која је постављена у 9 слојева а прикована са великим кованим ексерима. Зуб времена је начео помнути кров па је тадашњи црквено-општински одбор донео одлуку да га замени новим кровопокривачем (црепом). Сем свештеника, овом акцијом руководио је Гојко Кљајић,

тадашњи црквењак и председник црквеноопштинског одбора који је и организовао транспорт црепа.

Пошто је пут уз Сокошницу био врло успорит и тежак, цреп се транспортовао зими на саонама са два пара коња, које су гонили Вид и Рајко Кљајић. У дворишту цркве сечене су липе од којих је пилања летва за кров, а приликом пилања летве десила се несрећа у којој је Милош Чупић остао без руке.

У пролеће поменуте године скинута је стара шиндра и шљемена са крова с тим што су остали исти рогови а кров је прелетван и цреп покривен. Кров су радили Бранко Ацић са Крбаве и Крстан Лакић са Мразова. У таквом облику храм је остао све до грађанског рата на просторима БиХ у коме је од стране такозване “армије БиХ” до те мере девастирана да није била за литургијску употребу.

Трећа и коначна обнова почела је 23. августа 2006. године. Наиме, Удружење грађана “Змијање” са седиштем у Каћу, видећи у каквом се стању налази њихова богомоља у којој су скоро сви крштени, а неки и венчани, те из љубави према својој светињи као и завичају, донело је на својој седници одржаној 18. фебруара 2006. године коначну одлуку да је темељно обнови. Наиме, председник удружења Томислав Николић и председник Извршног одбора Вукашин Плавшић не жалећи времена, труда а и материјалних средстава, одвели су архитекту, направили план

и програм обнове овог светог храма и одмах је мобилисано удружење на прикупљању материјалних средстава за потребе обнове ороног храма. Сви чланови удружења а и остали пореклом из тог краја а и шире, здушно су прихватили ову племениту акцију. Извођење радова поверено је Жељку Митровићу из Горњег Соколова уз помоћ удружења “Змијање”. Обнова је тако започета што су стари зидови и споља и изнутра обзидани пуном циглом као и свод храма,

тако да је храм добио веће габарите и много лепши изглед од ранијег.

Након овако успешних грађевинских радова око обнове цркве, свакако смо остварили и последњи велелепни чин самог освештења овог светог храма. Соколово и Змијањци љепши Петровдан нису до тада доживјели. Богослужење са његовом светости владиком бихаћко-петровачким Хризостомом и осталим свештенством овде до тада није виђено. Соколовачки плато препун озарених лица од радости, пјесмом, поздрављањем уз рођачке сузе (толико дуго се невидјесмо...), свуда мирис тамјана, дан дуг љетњи, а санску долину ваљда никада као тада није продирао звук светог црквеног звона. Било је радости, мало туге, пркоса, поноса, ината, свега али највише наде у будућност уз обећање “родна грудом нећеш опустити”. То су ваљда наговештавала и она деца КУД-а “Опанак” из Борковића која си својом циктавом песмом, хитрим ногама и радошћу наговештавала. Свирало се, играло, пјевало, а Бога ми и попило до касно у ноћ. Остатком свом народу ово свијетло, свето здање да на понос свих нас сија у вијекове.

С и м в о л в е р е

Верујем у једнога Бога Оца, Сведржитеља, Творца неба и земље и свега видљивог и невидљивог.

И у једног Господа Исуса Христа, Сина Божијег, Јединородног, од Оца рођеног пре свих векова; Светлост од Светлости, Бога истинитог од Бога истинитог, рођеног, не створеног, једносуштног Оцу, кроз Кога све је постало;

Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с небеса, и оваплотио се од Духа Светог и Марије Дјеве, и постао човек;

И Који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и био погребен;

И Који је васкрсао у трећи дан, по Писму;

И Који се вазнео на небеса и седи са десне стране Оца;

И Који ће опет доћи са славом, да суди живима и мртвима, Његовом царству неће бити краја.

И у Духа Светог, Господа, Животворног, Који од Оца исходи, Који се са Оцем и Сином заједно поштује и заједно слави, Који је говорио кроз пророке.

У једну свету, саборну и апостолску Цркву.

Исповедам једно крштење за опроштење грехова.

Чекам васкрсење мртвих.

И живот будућег века.

А м и н !

Траговима наше прошлости, садашњости и будућности

Црква као заклетва

Давне 1968. године, 28. августа, на велики хришћански празник, Успење Пресвете Богородице, у народу позната као Велика Госпојина, моја породица на челу са оцем Живком (Вује) Плавшић креће у неки нови живот, са вјековног огњишта. Разлози њему јасни, тежак живот једног младог и снажног човјека са великом породицом и сиромашним посједом, није видео перспективу на мени тада, тако дивном простору. Још увијек у мојим мислима свјетлуцају дивне зоре обасјане светогорском росом, као најљепши кристали просути по зеленим свиленим тканинама. Памтим зимске ноћи у мајчином топлим крилу, и њен мио глас, док је покушала да ми уљепша сваки тренутак, а ја не схватам разлоге одласка, као ни моја сестра, годину дана млађа.

Доласком у Војводину, у Каћ, подгрејала се нада једне сиромашне породице у боље сутра. Научени на тешке послове, руке мојих родитеља убрзо остварују оно о чему су маштали, лакшем и угоднијем животу, превасходно за нас двоје дјецу. Уз сву ту лакоћу по њима новог живота, у мојој глави стално су се мењали само најљепши тренуци и предјели мог Соколова.

Пише:

Плавшић
Вукашин

Предприча за подухвате

Тада сам мислио да нико не може одгонетнути љубав према завичају тако спонтану и снажну, која ме је вукла неосетно назад. Први пут сам покушао снагом ума да појмим и схватим вриједност родног краја. А онда као и обично у животу све се ствари дешавају спонтано, људи истих осећања и ставова почињу да се окупљају и изражавају љубав према завичају на један посебан начин и покушавају да заједно ураде нешто што ће оставити трага завичају, а њима испунити душу.

Послије неколико окупљања истомишљеника одлучујемо да

оснујемо наше удружење око кога ћемо се окупљати и евоцирати успомене везане за наш завичај, а и наћи начина да нешто урадимо. Исто као тај 28. 08. 1968. за мене јако важан је и 31. 03. 2006. дан када је основано наше завичајно удружење “Змијање”. Група од двадесетак другара није ни била свјесна вриједности значења како датума тако удружења и задатака. На оснивачкој скупштини оформљена су сва радна тијела за функционисање удружења, а и изнијети јасни задаци које би удружење у неком петогодишњем периоду требало да уради. Приоритети су били обнова нашег Храма Успења Пресвете Богородице, обнова путева, школа и порушених кућа. Мојој срећи није било краја и себи сам дао за задатак да спроведем обнову тог велелепног здања у којем сам се на њену славу 28. 08. 1960. године и крстио.

Духовни ослонац нашег краја

Наш храм Успења Пресвете Богородице је духовни ослонац цијелог

краја и народа који га походи. Храм је у својој историји преживио више разарања проузрокованих историјским догађајима и утицајем времена. Вријеме у којем живимо захтјева од нас да га обновимо и одјенемо у ново рухо, како би генерацијама иза нас оставили мјесто саборништва и окупљања. Обнова храма је уједно и жива мисија Цркве која својим радом наставља ктиторство започето још у доба лозе Немањића. Подстакнути другарима и рођацима који су остали на вјековним огњиштима и који су кренули у изградњу новог звоника, Драге, Раше, Ђуре и још њих неколико, ојачале су наше жеље да се укључимо заједно у оно што смо поставили као циљ. Први одласци проткани емоцијама и усхићењем наилазе на одушевљење свих наших који су остали тамо да живе са сазнањем да хоћемо да обновимо то што нам је свима свето, те нас подржавају и помажу. Како се и очекивало звоник брзо завршавамо и звоно на новом звоникуну прелама тишину у кањону Сане и Мулешким странама. Уз задовољство и како приличи српским обичајима уз јагњетину и нашу шљивку кују се нови планови за почетак радова на адаптацији.

По доласку у Каћ на састанку нашег удружења договарамо се о

одласку у Соколово и радовима који би се огледали у адаптацији крова, зидова, олтарa и пода. Уз задовољство које је присутно код свих договарамо се да кренемо 18. 08. 2006. Пристижу другари у Соколово из свих крајева бивше Југославије и Европе. Освиће јутро 19. 08. 2006. године, сви спремни за рад. Одједном неки мир завлада међу нама. Никако да кренемо. Неко из масе повика "људи па данас је светац, Преображење". Како да рушимо на данашњи дан. Тишина. Ми се међусобно погледамо и немо комуницирамо. Међу на-

ма је и наш свештеник, члан удружења, Илија Проле који је најљепше дане своје младости провео и службовао у нашем храму, мудро и охрабрујуће, као и увијек, проговара: Људи Богу је мило и свим свецима када зна да се на данашњи дан почиње са радом. Лица се озарише код свих, а спонтано окупљање једног до другог изазва пјесму, обухвата ме језа, срећа, задовољство и страх. О, Боже помози овим дивним људима да успију у мисији коју су започели (у себи се молим) по завршетку пјесме као мрави почињемо радити. Пењемо се на кров и скидамо цријеп, јер је већ толико стар да прокишњава. Вриједне руке свих нас за тили час то урадише и настављамо даље. Како ни остала грађа није у стању у ком смо очекивали доносимо одлуку да и њу скидамо. Ту се мало и позабависмо, али посао иде. Неко из групе опет дозива: "Људи може ли мало паузе", не зато што смо се уморили, него само да запјевамо једну нашу, само да се зна да смо ту. Сада пјесма исто као и звоно прелама Мулешке стране и Санску долину. Уз све послове које смо тај дан урадили неизбежно је било и јагње на ражњу уз све милоште које нам донесоше наши другари из околних мјеста. Ноћ се брзо спусти и ми не осјетисмо да се радило толико дуго, а ни умора нигдје нема. Позаспали смо, ко је гдје нашао мјесто, а мени некако неће

сан на очи. Разлоге не знам, да ли је умор, страх или усхићење можда, али изгледа страх сигурно. О, Боже у какву се авантуру упуштамо. Али вјера у људе и Бога даје наду. Заспах.

Распоређени по задацима

Јутро свањива, ваљда никада љепше, изнад Сане магла, бијела као памук. Сви полако устају. Договарамо се око доручка и даљег посла, па крећемо према цркви, сви некако чекају мене да подијелим задатке за рад. Обавезе и одговорности се повећавају сада више него што сам очекивао. Распоређујемо се по добијеним задацима. Док смо се окренули прође подне, а и посао предвиђени завршисмо. Гледам раскривену цркву, само зидови остали, страх јос већи. Поставих себи питање, “Шта урадимо?” “Али она горштачка снага проговара, да можемо ми то. Одабирам једног другара да ми помогне, како би снимио стварно стање објекта у основи. По завршетку рада видим да то није оно што сам очекивао, као човјек те струке, доносим одлуку, али је не смијем саопштити. Све оно што смо планирали завршавамо и враћамо се у Војводину. Једва чекам четвртак, када нам је састанак, да изнесем план и сумирамо шта се урадило.

На састанку смо пуни задовољства и утисака, све до тренутка када излазим са идејом о изградњи нове цркве. Тишина. Мук. Тек кад сам им образложио стварно стање цркве, прихватају предлог. Уз моје рјешење потребна ми је и помоћ стручних лица за пројектовање објекта те врсте. Ангажујем, мог пријатеља,

проту мајстора Бачке епархије Милојка Кораћа и мог ортака Владу Илића, и већ следећи викенд смо у Соколову и правимо пројекат наше нове цркве, наравно све то уз сагласност Владике Бихаћко-Петровачке епархије господина Хризостома и уз његов благослов крећемо са изградњом.

Изградњу делим у четири фазе: I фаза - зидарски радови; II фаза – кровно покривачки радови; III фаза – подполагачки радови и IV фаза – иконостас

Прва фаза – зидање саме цркве

Пројекат изградње цркве је изузетно захтјеван, да бисмо ми викендима и акцијама успјели да завршимо на вријеме и добро, посебно армирано-бетонске радове, стога ангажујемо Жељка Митровића и његову фирму за извођење грађевинских радова. Он је остао на свом огњишту и покушава урадити што више за свој крај. А вјера, вјера је била присутна у његовој породици од када зна за себе као и код свих нас. Са задовољством прихвата задатак и у договореном року комплетан пројекат зидарских радова завршава. Уз нашу помоћ викендима, црква добија жељену форму.

Друга фаза – кровопокривачки радови

Након што је све озидано, настојали смо да нашу цркву прије зиме покријемо, јер је зима на Мањачи непредвидљива.

Уз координацију чланова удружења, извођача радова и људи који су набављали материјал долазимо до закључка да је субота и недјеља, 18. 11. 2006. године, дан за покривање. Обавијестили смо све земљаке о покривању цркве, од Босне, Србије, Хрватске, Словеније, Аустрије, Швајцарске, Њемачке и свугдје гдје наших људи има.

Освиће и тај дан 18. 11. 2006. Земљаци су стигли са свих страна. У нашој порти осјећај који се ријетко може доживјети. Као у свакој добро организованој фирми, свако је знао шта треба урадити, тесари, лимари, зидари, па наравно и интенданти, без њих славље не би имало такав значај. Како и приличи нашим обичајима, јагањци на ражњу, пиво у потоку, и шљива на столу, све је то био дио једног дивног догађаја. Одсјечена повећа грана, окићена даровима на смену, на само себи својствен начин, пјевала је пјесму када неимари утихну.

Трећа фаза – подполагачки радови

Керамика за нашу цркву, дар је нашег земљака и његовог ортака, који не желе да буду именовани, а сви знамо ко су, сами су учествовали у транспорту и изradi. Уз један диван мозаик, једноставним, а симболичним знаком на средини, црква већ добија велелепну форму. По завршетку подо полагачких радова, уз рад наших другара из Каћа, остало је да са истим тимом уз малу помоћ и окречимо. Завршили смо и то, дивљењу нама краја, а ни елану за даље послове којих још није остало много.

Четврта фаза – иконостас

Уз све оно што смо до сада урадили неопходно је урадити и иконостас, како би наш објект могли и свечано отворити. На састанку удружења договарамо се око иконостаса и једногласно бирамо СЗР “Сокошница” из Каћа, који се прихвата посла и одлично га одрађује. Сам транспорт има посебну причу, као и монтажа. Уз постављање иконостаса, постављају се и иконе које су чланови удружења платили. Уз све радове, који су до тада завршени, остало је још да се купи опрема за све службе у цркви. По истом

принципу је и то купљено, наравно најужи чланови удружења. За тако леп храм, фалио је и полиелеј, кога кумови дароваше.

По завршетку свих радова, ништа нам друго није преостало, него да 12. 07. 2007. године уз многобројно присуство вјерника из свих крајева и Његово Преосвештенство Владике Хризостома са свештенством и мјесним парохом Љубишом Самарђићем, на велики хришћански празник, посвећен апостолима Петру и Павлу, у народу познат као Петровдан, отворимо наш храм.

Уз велико славље тог Петровданског дана једна група ентузијаста, која воли свој завичај, није ни била свјесна подухвата који је учинила тако да и дан данас, звонно са звоника прелама санску тишину и шаље снажну поруку свима да срце Змијањаца куца и чува своју вјеру.

Један је наш Коча

Иако се помињу двије године -1876. и 1877. као године рођења великана Петра Кочића, држаћемо се поузданијег исписа Кочићевог вјерног истраживача и књижевног историчара, Тодора Крушевца који вели: Кочић је рођен 29. јуна 1877. године у Стричићима на Змијању “у вријеме оружаног народног устанка и непосредно пред аустроугарску окупацију” (Крушевац). У дјетињству се већ сусреће са свим оним ужасима које доноси собом аустријска солдатека, јуришајући на наше крајеве у намери окупације коју ће доживјети и против које ће се цијелог свога живота борити. Било је то вријеме када су “у црним, чојаним хаљинама и црвеним капама” (Кочић) овим крајевима ходали зли људи, убијајући и одводећи све што је пружало ма какав отпор, крчећи пред собом пут до окупације.

Школовање је започео код калуђера у манастиру Гомионици, четири сата удаљеном од његових родних Стричића, а завршио је основно образовање у бањалучкој српској школи, као редован ђак. Када се, као четрнаестогодишњи дјечак, уписао у гимназију у Сарајеву, тада једину гимназију ове врсте у цијелој Босни и Херцеговини, те 1891. године, започео је као одликаш и све три

Пише:

Предраг
БЛАГОЈЕВИЋ

наредна разреда завршио је одличним успјехом. Али, пошто се као напредан гимназијалац сукобио са ондашњим властима избачен је из гимназије и под полицијском пратњом протјеран из Сарајева. Године 1895. пошто су га отпремили пут родних Стричића, односно Бања Луке, одлази без пасоша и докумената у Београд, гдје завршава гимназијско школовање.

Од 1899. до 1904. године студира славистику на бечком Универзитету наставивши свој напредњачки рад, сада у студентским редовима, а то је дјеловање било уперено против аустријске власти у Босни и Херцеговини, што је било изузетно опасно. За вријеме бечког “рата” за слободу своје отаџбине Кочић почиње озбиљно свој књижевни рад и са три књиге приповједака истог наслова “С планине и испод планине”, из-

ашле 1902, 1904 и 1905. године у Сремским Карловцима, Загребу и Београду, стиче углед већ афирмисаног, доброг српског писца. Како вели Крушевац “за цело то време школовања у Сарајеву, Београду и Бечу Кочић је живео у тешким приликама, приморан често да гладује и одржава само голи живот...”

По завршетку студија, на жалост, није могао добити државну службу у својој Босни и Херцеговини јер се већ увелико био сукобио са аустроугарском влашћу, па је 1905. године отишао у Србију и тамо је распоређен за професора српске гимназије у Скопљу, гдје је предавао српски језик и књижевност. Немирни писац се убрзо сукобљава и са властима у Србији, дјелујући на линији борбе за слободу своје отаџбине, па га те србијанске власти послје десетак мјесеци боравка у Скопљу кажњавају премјештајем у гимназију у Битољ. Увријеђен тим премјештајем, Кочић није отишао у Битољ него је одлучио вратити се у Босну и Херцеговину и у децембру 1905. године обрео се у Сарајеву. Ту закратко ради као сарадник “Српске ријечи”, од чега се издржава, а већ у фебруару 1906. године добија посао у Српском културном и просвјетном друштву “Просвјета” радећи као секретар, оставши неутралан у односу на окупациону власт.

По доласку у Сарајево Кочић ради на покретању хумористичко-сатиричног листа “Јазавац” али су га аустријске власти у томе спријечиле, не дајући му потребна одобрења и концесије. Преласком у “Просвјету” из тог српског културног друштва најављују покретање свог гласила, номинујући Кочића као секретара за уредника, одмах та намјера бива осујећена од стране власти. Не одустајући од своје борбе за слободу отаџбине, бива прогањан од стране аустријске власти, а у децембру 1906. и буквално протјеран по други пут из Сарајева.

Попут оовремене судбине многих њему сличних бораца за правду, у Бања Луци бива ружно прихваћен јер “грађанска га опција моли да не иде у миран град или да одустане од даље борбе а да ће му велепосједници, најчешће трговци, давати новац за живот само да се мирно живи...” Кочић не пристаје на то, грубо одбија понуду грађанске феле друштва и буржоаских ћифти, а активно се укључујући у још већу борбу, освједочавајући је у новоконституисаној Српској народној организацији. Увелико је, као активиста и већ прекаљени борац, дјеловао на подручју читаве Босанске крајине, а његови доласци и разговор на Змијању са Змијањцима остварују једно значајно подручје под његовим директним утицајем. Од јуна мјесеца 1907. године покреће ревију “Отаџбина” која као интелектуални полигон знане борбе против аустроугарске постаје трн у оку ионако озлојеђене аустријске власти па га ова изводи на суд и осуђује на робију.

Прва суђења Кочићу и његовим сарадницима за, наводне, инкриминисане садржаје у “Отаџбини” оджана су 9. октобра и 6. децембра 1907. године којом приликом је осуђен на дужи затвор као и главни уредник ревије, господин Васо Кондић, те

још неки сарадници. У марту мјесецу 1908. године те су казне потврђене, за неке од осуђених чак и повећане, па је тако почело дуго тамновање великог писца и већ добро познатог народног трибуна, Петра Кочића. По изсласку са вишегодишње робије, коју је последице Бања Луке, издјавио у Тузли, на неко се вријеме вратио родном Змијању истражујући народна запамћења, почев од поријекла становништва, преко његовог трајања, до свега онога што је сматрао валидним а по спознајама из дјела великана Јована Цвијића.

Најдуже се задржавао у Горњем Раткову а у новопокренутом часопису “Развитак” објављивао је те своје истраживачке забиљешке, посебно у причама објављеним у обновљеној књизи “Јауци са Змијања” објављеној 1910. године у Загребу. Као истраживач прошлости и традиције на Змијању,

Кочић се кретао међу својим земљацима, припремајући их политички за изборе који ће бити расписани 1910. године, када је усвојен босански устав. На тим изборима бива изабран у први Босански сабор на јединственој српској листи а као посланик треће курије бањалучког среза. У то је вријеме завршавао своје обимније сатирично дјело “Суданија” чије је одломке објављивао у “Развитку”, чији вијек излагања није био дуг, а дјело је објављено у цјелини 1912. године у Сарајеву. Као саборски посланик познат је по својим говорима у сабору, а што га у потпуности потврђује великим трибуном и човјекот “од мисли, идеја и борбености нарочито када је ријеч о борби за језик свога народа” (Т. Крушевац).

Под крај 1912. године Кочића увелико болест обара на постељу, а потом се, пошто болест постаје све активнија, обрео у душевној болници у Београду, гдје је умро 27. августа 1916. године у 39. години живота.

**Матија
БЕЋКОВИЋ**

ДВА СВЕТА

И ускоро ћемо, тај дан доћи мора
Упутити молбу управи затвора –

Да нас лише страха, слободе и зиме
И на робију тешку да нас приме!

А кад нас у ланце баце и повежу,
Нека свет изгуби срамну равнотежу!

И од два света што свет овај чине,
Нека свет робијаша буде свет већине!

А чувари нек нас од страха ил срама
Једне ноћи моле да буду са нама!

ЗАДУШЈЕ ПЕТРУ КОЧИЋУ

О Петру Кочићу можемо да говоримо и патетично и хуморно, и друкчије, али увек као да то чинимо на Задушнице.

Нека сада, на почетку, међу нас дође онакав као што га је описао Перо Слијепчевић: *“Крупан и јак, велика ока, опуштена брка; хајдучина јуче изашла из босанских шума, па му европско одело стоји затегнуто и ненамештено; а на равном високом челу, као на каквом жалу, још се бели ваздушна плима белих пропанака. Кад проговори, као да за њим планина проговара.”*

Тако, мада Радован Вучковић каже да “Кочић данас није могућ”. Иво Андрић га је уоквирио именицама “земља, људи и језик”, рекао да је био “човек јаког инстинкта и брзог рефлекса”, Исидора Секулић да је носио “комплекс планинског босанског карактера”, Јован Дучић да је “писац (...) који сам себе искључује” и чији сви “људи живе од љубави за рођену грудну и од мржње на злотвора”, Владимир Ћоровић да је био “поштен и несебичан”, Предраг Палавестра да је “имао и смелости и снаге да се супротстави и одупре не само неправди и сили већ и своме приповедачком таленту”, што је Бранко Милановић назвао “узвишен подвиг” и “трагичан удес”, па смо тако обликовали име и презиме писца књиге *Јауци са Змијања*.

Има Крајина читав змијарник речи око имена змија и исто толико значења која надлазе у таласима. У средишту је змијањски човек који уме као змија из круга, који јој сме стати на главу, запиштати као у процепу и своје невоље крити као змија ноге чим се појаве они што туђим рукама змије хватају и доносе гује у недрима. У приповеци *Змијање*, у првој реченици, у опису вијугавог пута, Кочић види “сиву змијуруину”, а не *зимије* као што читамо на другим местима. Јесте свега фалило Змијањцима, али нико није морао да им доноси речи. Одатле и данас обилато узимамо.

Пише:

Миро
Вуксановић

И кочар и кочац пуни су речи скупљених око кочоперења, кочења, противљења свему што насрће, зна се за Кочу и Кочину крајину, додуше из године када је отац Петра Кочића био утамничен, а понегде пишу да је његово презиме стигло по удовици која је подизала ситнеж од деце, те су је прозвали Квочка. Међутим, у старој причи гледамо претка Петра Кочића који, откинуте главе због отимања укмећивању, као укопан стоји док му крв шикља из прекинутих вратних жила. Слично Кочић бележи како се, после одузимања суданије кнезу Вукобрату, змијањско време, записано и речима “Загибох на размирној Крајини”, у нечуван стих згрушало:

“Свак крваве жваће залогaje”.

Као што нема краја причи о српским јадима, тако нема краја ни причи о српским речима. Доста је и оволики почетак да нас примакне Петру Кочићу и његовим људима, њиховим заоловљеним судбама, и малом подсећању – да име Петар, на грчком, значи: камен. Готово да немамо интелектуалца и народског изасланика коме као Кочићу таква метафора, по неправичној а тачној мери скројена, пристоји. И ретко се који српски писац на Кочићев начин поједначава са својим књижевним тежацима.

Ту истину је овако сажео Светозар Кољевић: *“У нашој књижевности мало је писаца код којих је елементарна, здрава људска неприлагођеност била као код Петра Кочића у исти мах начело политичког деловања, личног живота и маштовитог уметничког стварања”*.

Зато је казивање редом, о Петру Кочићу, исто што и отварање његове књижевности. Почев од имена, од веровања да је у њему потпуна веза између душе и камена, да се у камену обнављају душе по божанској наклоности, да се све може укаменити: и љубав, и киша, и жеља претка, и дух, и вода, слово и реч. Камен је најсигурније место за остављање знакова и зато га усправљамо над главама мртвих. Два Кочића, Петар, књижевник, и Илија, очев у свештеничком чину наследник, у споменик су урезали синовску захвалницу ономе што “невин под обима владама претрпи многа гоњења”.

Када је мати млађега од њих хте-ла да роди, стидна и по сурим обичајима, отишла је у осамљену одају, закључала се, остала дуго, па су камење испод прага извадили, нашли је измучену, са здравим дететом, али је исте ноћи преминула. Петар Кочић је имао две године кад му је мајка умрла и када му се отац закалуђерио. Оставши у кућној задрузи која је имала тридесет и шест чланова, првих десет година ту, заштићен, разумео је и говорио – касније, као први Змијањац с високом, и то бечком, школом – да он није сирјак док има српски језик, који су хтели да назову друкчије, по имену земље која ћути а не по имену народа који говори, по налогу, по дуго очуваној навади да се српски језик намерно “калајише”. У чланцима и говорима што их је смишљао као посланик Кочић се бунио против наметаног, каже: “без гипкости, еластичности и звучности, тих битних особина нашег крепког језика”. При том је наводио налаз Вука Караџића да се “најчистије и најправилније” српски говори у Босни и у Херцеговини, а узимао са стећка за узор реченицу:

“Докле бих, почтено и гласито пребих и легах у туђој земљи, а биљег ми стоји на баштини”.

Две године, сиротан, Кочић се школовао у манастиру, а толико, и тако, у Бањој Луци, у кући где је

данас Бански двор. Као гимназијалац у Сарајеву заводио је песму “Српско је небо плаве боје...”, у биртији наручивао “Онамо, ‘намо” и 4. маја 1895. полицијски протеран. Исте године, без пасоша, прешао је у Београд и тамо матурирао. На граници, на уласку у Србију, клекнуо је на оба колена, спустио раширене дланове, ослонио се на њих, пољубио земљу, а касније, из немаштине у немаштину, писао да се није понижавао, “јер Кочићи не знају мољакати”. На студијама, у Бечу, када је успешно почео са својим књигама, ништа се у кочићевском поносу и оскудици није пореметило. О томе се често наводи одломак писма Богдану Поповићу, с почетком: “Гладан, го, бос, с пропалим прстима кроз ципеле...”

Почео је да предаје језик и књижевност, у Скопљу, одбио да одмах, по казни, оде у Битољ, стигао у Сарајево, изабран за секретара српске “Просвјете”, с радницима кренуо у штрајк, протеран у Бању Луку, где је 1907. покренуо “Отаџбину” и због ње наредну годину био у затворима, пишући да је бањалучка Црна кућа као његова у

Стричићима при оној, апсанској, у Тузли. Скерлић му је поручивао да остави политику, да пише, да је такав једини у Босни, да је с њим Босна дошла у српску књижевност. Знао је Кочић “да је љепота у умјетности бесмртна”, али је исто тако знао да “има у умјетности још нешто што је бесмртније: живот”.

Заклањао се својом животном дефиницијом: “Слобода је света и узвишена мајка Правде”. Обе главне речи, Слобода и Правда, писао је великим словима, као пример прецизног и логичног стила издавао Јовановића, првог Србина који се звао Слободан, сину дао исто име, поручивао у писмима својој жени да га пази, али им је јединац само три године живео. Тада, 1913, Кочић је имао онолико година колико је у породичној задрози под Кочића главицом, док је био мали, било душа – то је тридесет и шест – а он преплашен и тешко болестан, већ загладан у запис о својој смрти. И до ње је најтежим путем, трогодишњим и ратним, кроз мучнину београдске душевне болнице, где су га, колико су могли и смели, чували као “лепу, малу, скривену националну светињу...”

“А то каже да је био у Петом одељењу (за школоване), да је једини имао своју кваку за отварање врата изнутра, собу до сале свете Катарине, заштитнице књига, и сточић за писање. Ту собу је разорила аустријска граната. Кочић је веровао да ће га и под каменом наћи и жалио што није био у самици када је улетео у љуле.”

Немац са пруским шиљком на калпаку, који је доводио оболеле са фронта, на степеницама је препознао Кочића – пратио га још у Бањој Луци – и није се смирио до провере смртоносне дијагнозе.

Кочић је на свој начин пратио догађаје на ратишту, као кроз маглу, кроз померену светлост, кроз мећаву у којој се ковитлао “Идеш ли, роде?”, кроз причин говорио за Босну “Ма то ће бити Србија као и ово овђе...” и надао се да ће чим “дочека Србију” на змијањском ваздуху да оздрави.

Негодовао је што мора бити с лудима и причао сам са собом. Није знао откуд му ужасна модрица на оку, нити како је освануо без очупаног брка. Ишао је болничким парком, у руци држао отворену књигу док се другом, стиснутом, немилице ударао у главу. Негодовао је, тако, због ситних слова, а није схватао да губи вид. Попевао је, у налетима, ко зна кад упамћене стихове о небеском народу и српском Богу.

У летњој врелини увукао се у своју празнину и зимски капут. Издахнуо је у четрдесетој години и добио још једну привилегију: ковчег који су склопили болесници. Био је без обуће и гологлав док му је поп Гавра читао велико опело. Неко му је обуо ципеле од црвеног платна. Пре покроба на глави су му накривили “просту српску војничку шајкачу”.

Нико није смео да оде на жалбу. Био би кажњен као бунтовник. Али, за побуну, за непокор, Кочићу није био потребан нико осим људи о којима је писао, с којима је на змијањским пропланцима сањао, за које се врлетно жртвовао, чија је имена у нарочит стећак мајсторством уписао и опевао.

(Бања Лука,
Кочићев збор, 29. август 2009)

Ојконими Змијања

(Змијање и на њему
Соколово)

Према досадашњим истраживањима, историјским изворима као што су археолошка налазишта из античког и раног средњовјековног периода, разним повељама и документима, пописима становништва и списима појединих историчара, становништво области Змијање може се јасније проучити тек од периода турског освајања ове области. Из предтурског периода очувала су се богата налазишта археолошке културе са бројним траговима остатака некропола, мраморја, градина, црква, стећака и путева античко – грчке, византијске и средњовјековне цивилизације. О тим налазиштима се јако мало зна, тако да ни до данас нису довољно испитана. Републички завод за заштиту културно – историјског и природног наслеђа Републике Српске (Бањалука) направио је списак евидентираних и заштићених археолошких локалитета па се према њиховим информацијама, између осталог, у селу Шљивну на Андрића главици налази праисторијска градина из

бронзаног и жељезног доба; у Павићима, поред Шљивна, налази се неколико средњовјековних некропола са стећцима из касног средњег вијека а у селу Добрња, поред средњовјековних некропола и стећака, постоји и једна римска утврда из римског доба. Ту су и остаци римског колског друма, највјероватније из другог вијека што указује на то да су Римљани у старом вијеку придавали велики значај овом простору имајући у виду, прије свега, његов стратешки положај.

Остатке касне средњовјековне материјалне културе представљају утврђени градови Звечај који лијепо описује Константин Михаиловић у дјелу “Јаничарево успомене” (дјело писано крајем 15. вијека) и Гребен град код манастира Крупа.

О поријеклу становништва ових крајева постоје бројна тумачења историчара, етнолога и антрополога. Настоји се, углавном, одгонетнути да ли је то становништво старосједилачко или се доселило бјежећи испред Турака. Према једнима, Турци су затекли српско становништво. Према другима било је и досељеног становништва и то највише из Херцеговине. На основу

Пише:

**Тијана
ИЛИЋ**

Пријездине повеље из 1287. године коначно се изводи закључак да је овај простор и прије турског освајања насељавало српско становништво.

Говорећи о општим појмовима којима оперише ономастика, лингвистичка дисциплина која објашњава настанак ојконима, а ојконими су имена насељених мјеста (грч. oíkein ‘становати’, oikos ‘дом’), бавимо се неким нашим значајкама. Уз ојкониме обавезно спомињемо још два израза: етник и ктетик. Етник је назив становника, а ктетик придјев, изведен из топонима, који означава припадност.

Подсјећамо да ономастика најбоље свједочи о начину живота, односу човјека према природи, његовој историјској судбини на одређеној територији. Дакле, гонетамо и одгонетамо како су настали поједини називи села и заселака који припадају Змијању, какво им је поријекло или, евентуално, семантичка веза која их приближава стварном поријеклу.

Макроојконим - **Змијање**

Етник: *Змијањац, Змијањка*

Ктетик: *змијањски*

Постоји више легенди у вези с настанком топонима Змијање. Све оне прилично увјерљиво говоре како је настао овај назив.

У раду *Змијањи и Змијањци* Миодраг М. Вулина истиче се да је назив *Змијање* настао од ријечи *зими* и *зимија* чије значење налазимо у Шкаљићевом Рјечнику турцизама: *зимија* м. (ар) немуслимански поданик Турске Царевине, раја – турски, а *zimmi* је од арапског *dimmiyu* “заштићени”.

У истом раду наводи се легенда коју је забиљежио свештеник лусићке

Доње Ратково

парохије, поп Јово Лазичић, а која каже како су Турци, освојивши ове крајеве, украли кћер неког грчког краља и силовали је. Чувши њено јаукање отац ју је упитао шта се десило, а она му је одговорила: “Уједе ме змија!”. Одатле се, вели свештеник, прозвало Змијање.

Друга легенда каже како се на Грчкој градини (која и данас постоји на Мањачи) дијелило византијско и римско царство. Грчка принцеза Јелена добила је задатак да се са својим војсковођама “одупре ширини римског царства”. Јелена је ишетала на Грчку градину и видјела огромну римску војску која иде из

правца Ситнице. Када је схватила да се са својом војском неће моћи одупријети Римљанима рекла је: “Е, Јелена, Јелена, јутрос те змија ујела!”. И одатле назив Змијање.

Мјештани, опет, тврде да је то крај у којем има много *змија* и *јањади*, па отуда назив Змијање. Па, претпостављамо, дакле, да смо од *змија* и *јање* срашћивањем добили *змијајање*. Под утицајем хапологије (губљење једног слога) настао је коначни лик *змијање*.

Постоји још једна легенда или боље рећи анегдота која освјетљава настанак овог топонима, а која, на извјестан начин, говори и о мента-

литету и карактеру становника ових крајева. Наводно су два Змијањца стајала и разговарала. Наишла је змија и они су се почели расправљати – један је тврдио да то није змија, други да јесте. Расправа је трајала ваздан и змија је од муке “цркла”.

Ојконим - **Соколово**

Етник: *Соколовац, Соколовка*

Ктетик: *соколовачки*

Првобитни пуни назив овог села највјероватније је гласио **Соколово поље**, у значењу поље гдје има сокола (соколова). Присвојни придјев средњег рода изведен је суфиксом – ов од именице соко. Послије тога долази до формалне промјене у којој се испушта географски назив, а придјев се супстантивизира (поименичава) у лик Соколово.

Слично је и са топонимом Косово, чији процес настанка објашњава Радмило Маројевић: “С обзиром на акценатску подударност посесивног облика са обликом множине и на значење множинске припадности, ми бисмо временски лоцирали постанак топонима са временом кад је перинтеграцијом настао сам посесивни суфикс – ов. То значи да је топоним **Косово** настао додавањем некадашњег посесивног суфикса – Ћ < - ос на пуни степен основинског суфикса ои старих основа на U. (...)

Док се у говору становништва овога краја, које је чувало живу и непрекинуту словенску (српску) традицију у структури именовања географских објеката, чувао првобитни пуни назив **Косово поље**, који је обилато посведочен и у народним песмама, топоним добија свој нови, фолклорни живот на много ширем (заправо, на читавом српском) простору. **Косово** се (име **Косово**) у свести фолклорног певача шири у географском смислу и добија симболична и митска значења. При том долази до формалне промјене све чешће се испушта назив географског објекта (поље), а придјевска компонента се супстантивизира у лику **Косово**. “ (*Извод из дужег рада*)

Искуства из Каћа

Већ помало давне 2005. године посетом храму Успење Пресвете Богородице у Соколову смо се уверили да је пуст и да се почео обрушавати. То нас је подстакло да морамо нешто учинити и сачувати ову светињу јер је она оличење свих нас са овога дела Змијања. Уследило је оснивање Завичајног удружења грађана Змијање са седиштем у Каћу код Новог Сада. У ближој околини је скоро 90 посто наших људи који су се доселили у Војводину. Уз исцрпан рад, стална путовања Нови Сад–Бања Лука и уз помоћ наших грађана, успели смо обновити нашу светињу у Соколову. До сада се показало да је то изузетан подухват и да је саборност цркве непресушан извор баш као и врело Сокочних у дворишту цркве.

Тако смо почињали

Уз заиста свестрану подршку града Бања Луке успели смо, по логици ствари, изградити макадамски пут од Павића до цркве да би била

Дане КЉАЈИЋ

Ој, Змијање...

Можда некад и досадим
опростите браћо
ја је морам запјевати
ој Мањачо

реф. Ја то пјевам
од среће, од муке
ој Змијање изнад Бања Луке

Из ока ми суза крену
баш од радости
из грла се пјесма оте
ој младости

Из далеког бијелог свијета
кући сам се вино
лијепо те је погледати
ој ђедовино

Пише:

Томо
НИКОЛИЋ

приступачнија нашим људима расељеним по целом свету.

У засеоку Плавшићи општина Рибник смо успели обновити урушени бунар (сабира кишницу) јер је од посебног значаја за људе који живе у овом безводном подручју.

Посебан нам је био задатак а и задовољство да изградимо бетонски мост на реци Козици за засеок Грачаница. Више родитељи ученика из овог села не страхују хоће ли деца безбедно прећи набујалу Козицу.

Сви ови радови су подстакли многе наше људе по свету да озбиљно размишљају, а неки већ чине, да сачувају своја вековна огњишта.

Шта значајно нисмо урадили, а и овим путем молимо све који могу да нам помогну. Најпре то је промена административних граница територијалне поделе у оквиру општина Бања Лука, Оштра лука и Рибник. Наиме села Горње Соколово и Козица административно су додељена Рибнику и Оштрој Луци, а да грађани ама баш ни по чему нису упућени у ове општине. Чак су им врло далеко и не приступачне. Они су пупчаном врпцом везани за Бања Луку а не дају им да се административно повежу. Ову неправду треба што пре изменити и омогућити овом крају да живи а не да изумире.

Имамо много проблема на овом подручју од струје, путева итд., које ћемо настојати решити.

Морамо се захвалити на одличној сарадњи властима града Бања Луке, Завичајног удружења “Змијање” Бања Лука, КУД “Опанак” из Борковића и многим појединцима. У Војводини има доста завичајних

удружења, али је, на жалост, међусобна сарадња врло оскудна. Нешто бољу сарадњу имамо са удружењем грађана “Мањача” из Буковца, КУД “Петар Кочић” из Челарева, женска певачка група Трамошњанке из Бача и још неким..

Будућност која траје

Какви су нам будући задаци?

Да успемо код власти Републике Српске, да променимо административне границе.

Да са владиком Хризостомом школу, цркву и млин, као етнички амбијент у Соколову пренесемо у манастирско управљање

Да обезбедимо струју у засеоке овог краја

Да се наши земљаци из света врате макар и као викендаши на своја вековна огњишта.

Да се изврши повраћај земље за интересованим грађанима са овог подручја.

Да у Каћу уз помоћ града Бања Луке и Новог Сада изградимо завичајну етно кућу која би служила да сачувамо предмете и духовна богатства са Змијања у Војводини.

Очекујемо разумевање и помоћ

За све ово нам је потребна подршка власти Републике Српске и града Бања Луке и искрено се надамо да ћемо је имати.

Једна од вредних духовних тековина нашег удружења је презентација на сајту на адреси www.zmijanje.org.rs, којим путем опет позивамо све људе добре воље на сарадњу.

Морамо бити свесни да овај део Змијања нема готово никога сем власти Републике Српске и нас у расејању. Уозбиљимо се и одужимо се завичају. Не сме да опусте. Ми би били одговорни за то пред нашим прецима.

(У Каћу, 11. 08. 2010. године,
ревија “Змијање”, Бања Лука)

Змијањци из Војводине у Влади РС и на Мањачи

Саградили цркву – хоће пут

Са платоа Мањаче, на којем је изграђен полигон бивше ЈНА, пре више од пола века је присилно исељено око 10. 000 становника и највећи број њих се настанио у Срему, али и широм Војводине, па и Србије. Потомци ових Змијањаца, окупљени у Удружењу “Змијање” са седиштем у Каћу, улажу велике напоре на обнови завичаја. Прошле су године на темељима старе цркве саградили нову и поправили зграду основне школе у селу Доње Соколово (општина Кључ у Федерацији БиХ), а ове године планирају изградити осам километра пута, који би их преко села Лакићи спојио са Бањалуком. За њих је то опет пуно ближе него ићи преко Кључа. Са својом намером су ових дана, у новој згради Владе Републике

Српске, упознали Милену Шупин, помоћника министра за локалну самоуправу, која им је обећала помоћ.

У Владу РС смо доставили пројектну документацију за пут и потписе становника седам села који живе на рубним општинама Бањалуке, Мркоњић Града, Рибника, Оштре Луке и Кључа, кроз чију територију би ишла нова путна комуникација. У неким од ових села у минулом рату је уништена електрична мрежа, а ни до данас није поправљена. Хоћемо да помогнемо нашим земљацима, али тражимо да се у пројекат укључи и Влада РС. У овим пословима логистику нам пружа Завичасно друштво “Змијање” из Бањалуке – каже Томо Николић, председник Удружења “Змијање” из Каћа.

Чини се да је све онако како то најбоље може бити: примљени су као најближи, обећана им је помоћ, скције се у њиховом змијањском крају настављају

–Свесни тога да је залеђе Бањалуке на платоу Мањача већ годинама препуштено само себи, још раније смо размишљали о томе како помоћи овом крају који је безводан и бременим другим проблемима. Ови људи из Каћа, а родом са Мањаче, сада инжењери, архитекте, доктори... припремили су све подлоге за брзо и ефикасно дјеловање, па ће мо се и ми у Влади тако организовати да спојимо корисно и лепо-рече Милена Шопин.

Потребно је још само да се са речи пређе на дело, па да се територијом РС, већ ове године, дође из Бањалуке у Лакиће, Ратково, Крагујевце, Кљајиће и Доње Соколово.

Р. М.

Након иницијативе “Змијања” из Каћа и “Змијања” из Бањалуке

Поново у Влади за градњу пута

Представници удружења “Змијање” из Каћа код Новог Сада и Завучајног друштва “Змијање” из Бањалуке, јуче су се по други пут у овој години састали са Миланком Шопин, помоћником министра за локалну самоуправу, како би се упознали са током активности око трансформације и нове територијалне организација општина у залеђу Бањалуке, а са циљем стварања бољих животних погодности за становнике Мањаче који су по оцјени Змијањаца кажњени припајањем Рибнику и Оштрој Луци.

Представници оба Змијања су данас у зграду Владе на састанак са госпођом Шопин донијели и прегршт документације, пројеката и потписа грађана са ширег простора чија је жеља да чим прије припадну подручју Бањалуке.

Представници Змијања из Каћа Томо Николић, Вукашин Плавшић и Здравко Кљајић, те ЗД “Змијање” др. Драгутин Илић, Предраг Благојевић и Владо Васиљевић, у име свих Змијањаца инсистирају на реконструкцији шумског пута у ду-

жини од осам километра, од Павића преко Лакића до Соколова, у којима нема ни електричне струје, да се у идућој години изврши реконструкција путне и електро мреже, а предрачун за пут износи само 32. 000, 00 К. Марака.

Змијањцима је данас у Влади РС обећана помоћ на реализацији њихових захтјева, што је и у директној активности око започете трансформације неких рубних општина око Бањалуке.

Т. Н.

Слика горе:
Обновљена црква у
Соколову зими

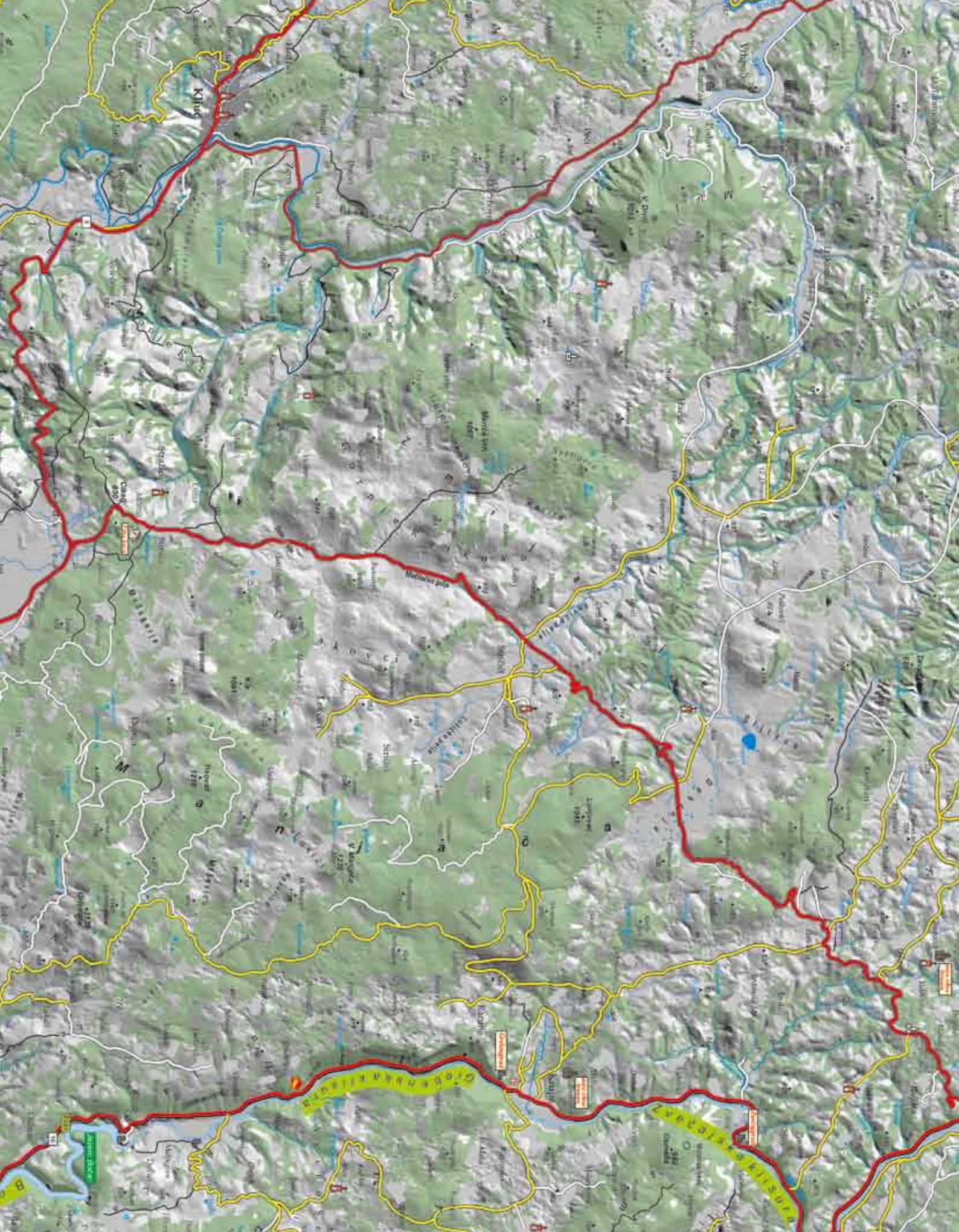
Слика доле:
Збор код цркве у Соколову

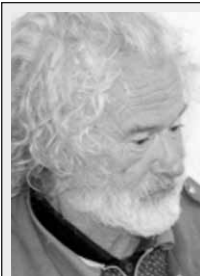
Слика горе:
Д. Кондић: Стара црква у
Соколову, уље на платну

Слика доле:
Преосвећени владика
бихаћко-петровачки,
Хризостом на освештењу
обновљене цркве у Соколову

*Пише:***Буро
ДАМЈАНОВИЋ**

СВЕТИ САВА

Свети Сава сам Србин
свих Срба
православног крста тропрста

Свети Сава тросрце
и
речи трореч

Хеландар је света земља
Светог Саве
светог сунца

Хиландар
света земља
на Небу

На небу времена
и
на Сунцу Срца

Његова брада је
свети
бели облак дана

Његове далеке очи
поглед у
будућност сунца

Да је сада овде Свети Сава
ово би и сад било свето
а не проклето

Ми се Свети теби Саво молимо
јер те волимо
и на љубави долијемо вина реч

У православном винограду
у гроздовима
неба

На дан Светог Саве
на 27. месец почетка
до несвршетка

Док у сваком годишњем месецу
буде био 27. јануар
биће Срба

Свети Сава свети Србин
Свети Сава свето срце
света реч која види

Свети Саво српски боже
Свети Саво српски Христу
Свети Саво српска земљо

Свети Саво српско небо
Свети Саво српско срце
Свети Саво Српска песмо
(Одломак седмог певања
поеме "Свети Сава")

*Пише:***Драган К.
ВЕЛЕУШИЋ**

ВИДИЦИ ВРХОВИНЕ

Кад вјетрови груну,
А мичигенско језеро
Проспе се на кровове
И зелене крошње,

ТАД ми се мислено врате
Маглене кишне јесени,
Мргудна небеса
Моје Врховине
И смрзли прсти дјечака
Који укочену врећу
Од ђубра вјештачког
За луцерку ђетелину
Стискају око главе.

Сјетим се како чучећи
Пратим стадо
И срастам са грмовима
Желећи да се разгали
У Бабином буцаку.

Бритки су вјетрови,
Праскави су громови,
А видици неизмјерни
На Равној Врховини!

(Милвоки, 15. јула 2004.)

Дане КЉАЈИЋ

СОКОЛОВО МОЈЕ ПУСТО

Соколово моје пусто
Стазе без корака
Нити стада на Крбави
Испод Смечувака

Вратићу се Пјешевици
Још ме држи нада
Да ћу опет на Крбаву
Изгонити стада

Под Мулежом зарасли су
Путеви и стране
Ништа није као некад
На обали сане

Вратићу се селу снова
Покрај ријеке Сане
Да оживим успомене
Из младости ране

Нечује се пјесма више
Ко у дане збора
Ничег нема ни трагова
Мљека или тора

Вратићу се Соколову
Покрај ријеке Сане
Да запјевам испод греде
Ко у срећне дане

Инфраструктура као предуслов бољег живота наших села

Изгубљени и у времену и у простору

Посебан проблем, а који је и допринио овако лошој ситуацији, јесте незавршено разграничење између ентитета, а у складу са Дејтонским споразумом

Пише:

Чедо
САВИЋ

Разна текстонска помјерања обично производе последице и болне трагове који се временом санирају, али задњи ратни вихор је расејао становништво, оставивши последице које ни после двадесетак година нису ни почети санирати. Село Соколово је раздјелено на Доње и Горње са неписаном границом. Преполовљено је као располућена јабука. Тако је Доње Соколово остало после Дејтона у Федерацији БиХ, а Горње Соколово је у Републици Српској. При том је карактеристично истаћи да ову територију дијеле три општине – Рибник, Оштра Лика и Мркоњић град,

те опћина Кључ, којој припада највећи дио, а ту је, онда и град Бања Лука. Док општина Мркоњић Град, газдујући шумом, лагано користећи припадајући дио и не улажући ништа у инфраструктуру, Рибник и Оштра Лука су економски немоћне, а опћина Кључ нема ни вољу ни интереса да улаже у инфраструктуру (путеви, електрична енергија, вода и сл.) Једино је до сада, у послеријатном периоду, град Бања Лука улагао понешто у одржавање и побољшање инфраструктуре.

Тако је дио села и заселака мањачког платоа у пограничном подручју остао ничији, кукама за небо припет, остављен да сам рјешава

своје судбине што је практично немогуће, јер немају инфраструктуре као предуслова за одржив живот у руралном подручју, како то уобичавамо звати наша села.

Увидјевши да је узалудно појединачно тражити своја права, становништво које се вратило у Доње Соколово је основало и регистровало удружење “Повратак завичају” како би се што даље чуо глас вапаја. Удружење је успјело урадити пројекте, предмјере и предрачуна радова за рехабилитацију пута, санацију електромереже и водовода. Упућено је то у виду захтјева локалној заједници (наведеној општини којој гравитира) и надлежном министарству, али за сада одговора нема ни од кога. Пројекти су прослијеђени и у Сарајево, Министарству за људска права и избјеглице. Води се поступак и пред Омбудсменом за људска права, а помоћ је тражена и од амбасада оних држава које контролишу овај регион. После упорног инсистирања удружења, може се очекивати да се ове године одобри по наведеним пројектима дио средстава која морају ићи преко општине. Колико ће се у тој диоби успјети неизвјесно је, али су реална очекивања.

Пошто је Доње Соколово било повезано са свијетом само долином ријеке Сане, дио пограничних заселака је због прекинуте комуникације био потпуно одсјечен. Дио упорних појединаца и чланова Удружења “Повратак завичају” је успио Доње Соколово повезати путном саобраћајницом са Горњим Соколовом и платоом Мањаче. Тако је посебним самопрегором, упорношћу и ангажовањем сопствених средстава појединаца с подручја Доњег Соколова, свесрдном помоћи Града Бања Лука и Завичајног удружења “Змијање” из Каћа урађена путна саобраћајница у дужини од 11 километара од села Павићи до цркве и

школе у Доњем Соколову Тиме су ови засеоци живнuli, а и обновљеној цркви се сада несметано долази аутомобилима. Посебно је било тешко на проширењу просјека, крчкали су машински зупци, али је камен љутац савладан. Ништа лакше нису биле и још неке дионице, али је све то побијеђено и пут је просјечен и доведен у функцију а ово је подручје, тако, повезаније са платоом Мањаче и овим дијелом Змијања.

Удружење “Повратак завичају” је успјело издејствовати обећања да ће се у прољеће приступити санацији електроурежа за засеокe који су погранично наслоњени на Републику Српску. Остали дио електрификације би требао ићи од стране опћине Кључ, села Пећи, како би се прстен “затворио”. Међутим, било би пожељно када би чланови оба удружења, “Повратак завичају” и “Змијања”, смoгли снаге да се учешћем омогући изградња електроурежа од засеока Лакићи до школе и цркве у Доњем Соколову. Тада би смо лакше преко Сарајева извршили јачи притисак и привољели опћину Кључ да што прије крене с радовима преко “своје територије”. Можда би се, тако, све ово могло и завршити 2013. године.

Путна инфраструктура кроз Доње Соколово је у врло јадном стању. У том смислу су се чланови у свом удружењу “Повратак завичају” ангажовали, а посебно чланови који имају грађевинску оперативу, поправивши дио пута, али би се значајнија рехабилитација могла завршити по одобрењу средстава у Сарајеву и Кључу. Коначен циљ нашег удружења је градња пута од Бунарева до Лакића и од Крбаве до Козице. Сматрамо да би се тиме значајно побољшали услови живота на овим просторима.

Посебан проблем, а који је и допринио овако лошој ситуацији, јесте незавршено разграничење између ентитета, а у складу са Дејтонским споразумом. Неприродна је привремена граница јер не прати природне погодности. Са ријеке Сане је помјерена до висоравни платоа Крбава што је и довело до располаживања

Соколова. Опште је мишљење да је ова граница неодржива те је ово Удружење покренуло иницијативу преко надлежних републичких органа за помјерањем границе на ријеку Сану. Сматрамо то животно значајним и зато молимо све људе добре воље у оба босанскохерцеговачка ентитета да помогну при његовом рјешавању односно помјерању границе по природним ознакама.

Неподношљиви услови за живот су утицали на слаб повратак расељеног становништва. Сабласно дјелују рушевине осмогодишње школе, зграде МЗ, друштвеног дома, амбуланте, продавнице и тако редом. Међутим, није нам јасно како се расељено становништво олако одрекло својих права и имовине. Ако се земља, последице одређеног периода не користи од стране власника већ узурпира, она по важећим федералним прописима прелази у власништво узурпатора и без сагласности власника. Није јасно зашто ове категорије становништва не рјешавају имовински статус земљишта, зашто се не тражи грађевински материјал за поправку кућа, зашто се бар у љетно вријеме не користе права на своју имовину, због чега се не регулишу пријаве мјеста боравка и не користе права на двојно држављанство. Можда ће некада историја и природа враћати потомке садашњег расељеног становништва у ово подручје. А шта тада? Зашто овде не поклонити земљу цркви - СПЦ, зашто тај дио становништва несвјесно ствара услове да се,

примјера ради, на подручје Доњег Соколова досељавају становници из трећих земаља, других националности, обиљежја, вјере, других језика. Треба поставити себи питање да ли имамо право да својим потомцима. Нашом грешком, нећемо моћи показати поријекло и дједовину. Имајмо стално на уму однос према сопственом родном огњишту и темпу којим се множимо.

Носиоци појединих активности на различитим нивоима, млади стручњаци су осмислили туризам као могућу везу са завичајем јер је велика грехота не користити благодети које је природа подарила овом подручју. Зове нас наша прелијепа црквица да је опходимо, да не буде сама, да је чувамо и пазимо. Зато

предлажем свим појединцима, поријеклом с овог пограничног подручја, а који се баве бизнисом и имају могућности, да граде дрвене кућице – бунгалове код извора Сокошнице. Са релативно малим средствима се могу уредити садржаји који ће ово подручје оплеменили, а тиме допринијети стварању услова да се овамо враћа живот. То би подразумевало да ове објекте користе туристи када их не користе власници. Значило би то стварање нуклеуса за развој сеоског туризма на овим просторима а што би на свој начин предусловило оживљавање тих наших села и засеока у овом дијелу Змијања којег се по цијену живота не смијемо одрицати.

Интервју: др Миленко Шарић, директор Центра за развој и унапређење села, Бања Лука

Змијањска нова виђења

На Змијању се гради водовод који ће коначно ријешити проблема ово безводно подручје и његове житеље

Чиме нас новим дочекује Змијање данас?

- Морам да кажем да је то сада једно од највећих градилишта можда чак и у цијелој Републици Српској, али ако не на том, онда сигурно на нашем, крајишком простору. Ради се, наиме, о изградњи, ја то волим рећи – трансзмијањског водовода, а који је ушао у приоритете града Бање Луке и који ће, коначно, ријешити све безводне проблеме овог краја и његових житеља. Сав змијањски плато биће, његовом изградњом, ријешен за дуга времена када је ријеч о снабдјевеношћу питком водом. Изградњом базена капацитета преко два милиона литара, уздигнутог на висини изнад осам стотина метара надморске висине, те транспортног цјевовода од Ситнице до Стричића и даље, учиниће да се разлијеши то крупно животно питање Змијањаца које их мучи годинама. Укупна инвестиција за ову годину, пошто се

ово гради етапно, износи два милиона и 300. 000 КМ и та су средства обезбијеђена, па ће бити и изведено све планирано. Динамика се, дакле, не успорава, нити се у том смислу може говорити о неким временским “прекорачењима”. Дакле, можемо градити водовод, тај животно сегмент Змијања, па можемо, онда, и светковати великана Петра Кочића, зар не-додаје др Миленко Шарић који је, иначе, директор Центра за развој и унапређење села Бање Луке.

Одакле су сва ова средства и гдје се још нешто слично гради?

- Морам то напоменути, град је, сви његови функционери, скупштина, сви уопште, градска администрација су ти који су се побринули да овај замашан пројекат “прође” и добије потребна средства. Градоначелник Давидовић и председник скупштине, Гаврановић,

заиста су учинили много на овоме и Скупштина града је донијела одлуку да се издвоје та средства за Змијање и Змијањце, али и сеоских водовода уопште, који се граде на три тачке, три локације: уз Змијање, ту су још Гашића врело у кањону Врбаса, а трећи је водовод Црно врело на сјеверозападном дијелу града, гради се заједно са приједорском општином. Сва три ова водовода треба да буду завршени до краја 2011. године а садашњи предрачун градње износи преко двадесет милиона конвертибилних марака. Ријеч је, дакле, о мегапројектима. Ријеч је о капацитетима преко стотину литара у секунди а све је тако испланирано да ће, кад буду завршени, ови водоводи скоро “покрити” највећи дио сеоског безводног подручја бањалучке и сусједних општина – додаје Шарић.

Замашни су ово и заиста крупни подухвати које подржава град Бања Лука?

-Заиста нема се ријечи казати шта то све значи за та подручја која су, кажемо, безводна годинама. Кукамо да су нам у селима старачка домаћинства, да села изумиру, а мало је шта озбиљније рађено да би се село ревитализовало. На мањачком подручју су, примјерице, последњих година асфалтирани скоро сви путеви, сада се подиже овај змијањски водовод, ту су још неки подстицаји и већ је видно присуство младих, па макар долазили и из града, само да села оживљавају и добијају ону животност коју требају и заслужују. Тако је и на другим подручјима, због тога и ова велика “водоводна акција” да је тако назовемо, која рјешава за вијекове људе безводности. Вода је, дакле, један од основних животних предуслова, па отуд и потреба да с њом опскрбимо што је могуће више

становништва. У свеопштој градњи, када се град и његово сеоско подручје прилагођавају времену које је пред нама, наравно да су сеоски путеви, водовод, брига о селу уопште, врло битни ствари. И за то ваља захвалити овој водећој гарнитури града на свему што се на том плану чини – вели др Миленко Шарић.

Шта је то још оримијетно на Мањачи, односно Змијању данас као нека врста новине?

–Сада, када кренемо Мањачом, односно Змијањем, можемо примјетити да је све засијано, што би рекли старији – никада као сада. Разлог је у томе што су се неки људи определијелили да се активно баве пољопривредном производњом, с једне стране, а с друге – што и Центар за развој и унапређење села Бања Лука подстиче ту активност управо на подручју Мањаче. ово утолико више када се зна да ми газдујемо бившом војном економијом “Мањача” која пружа заиста изванредне услове за пољопривредну производњу. Успјели смо да развијемо широку сјеменарску, која је основица за интензивнију пољопривредну производњу. У оквиру подстицаја Центра за село прошле је године ефектива је тридесетак вагона те сјеменске производње што је, признаћемо, заиста замашна цифра. Ријеч је о житарицама нагодним за брдско-планинско подручје. А кад се погледа производња те сјеменске производње на подручју бивше Југославије, онда се дође до спознаје да се она производила индивидуално и на сасвим другим просторима, а ми сада у овом нашем Центру настојимо се ослободити те,

замјенивши је сопственом сјеменском производњом. Чини ми се да смо на правом путу, а та нам економија “Мањача” у том погледу значи огромно много. Заиста не могу а да не будем посве задовољан – додаје Шарић.

Шта је то од житарица што се на овај начин производи и шири на Мањачи?

–Па ми смо последњих година хељду овамо вратили на велика врата и она је сада, чини се, сасвим пристojно заступљена на нашим њивама. Она је архаична, аутохтона биљка и не само што је на економији “Мањача” сијемо, она се шири и на приватне посједе, што итекако радује. за примјер, да наведем Земљорадничку задругу у Ситници која има такве огледе каквим се не би могли похвалити и далеко већи произвођачи и то не само због подстицаја од нашег центра, него и због сарадње са научним и стручним иснитуцијама, организацијама и стручњацима уопште. Ту, прије свега, истичем Пољопривредни институт Бања Лука и Пољопривредни Факултет Бања Лука. Само ми, у економији, произвели смо сјеменске робе у вриједности од три стотине хиљада КМ када бисмо изашли на тржиште. Али, ми нисмо доходовна институција и појављујемо се као подстицајна у области производње, то произведено “ширимо” даље, како би се и производња ширила и унапређивала – вели проф. др Миленко Шарић.

Које све долази тај ваш подстицај и на који се начин даје?

–Видите, то су првенствено наши кооперанти, али и сви заинтересовани могу бити тиме “покривени” јер ту нема доходовности, него само урачунатости основних, материјалних трошкова. Нема, дакле, трговинских маржи и других намета, које ослобађамо зарад боље производње. Тако се производња појефтиније и подстиче, а ту су још јечам, зоб, тритикале... Кад је ријеч о тритикалу, ту имамо приносе по три вагона по

хектару три и по вагона, што је изузетно добро. Овим доприносом се још једино може похвалити Војводина, али када је ријеч о квалитету зрна, онда смо ми, чини се, изнад њих. Ту су још раж, хељда и грахорице, односно и травно-дјетелинске смјесе, што све имамо у сјеменској производњи на нашој “Мањачи”.

Какво је стање са ливадама, травама уопште и шта је са сточарством у змијањском крају?

–Ми дижемо и по три откоса годишње, што је врло значајно: прва су два као трава, што иде за исхрану стоке, а тек трећи откос је сјеменски. Иначе, што се сточарства тиче, ту смо нешто у стагнацији, јер нас ове болештине оваца значајно оптерећују и све док се то не истријеби, нема оног овчарства какво смо навикли на мањачи, односно на змијањски пољима и брежуљцима. А ми смо препознатљиви било по сточарству, управо по овчарству, што је сада у доста неугодној ситуацији. Бруцелоза нас је, напосто, десетковала када је ријеч о овчарству. Министарство пољопривреде Владе РС је донијело национални програм сузбијања те болести и док се она посве не истријеби, нема оне и онакве овчарске производње на нашем простору. Оно што је сада могуће радити, то су програми ревитализације овчарства, али настојати развијати друге сточарске правце, на чему управо ради и змијањски наш човјек – каже др Миленко Шарић.

Сваке је године негда Змијање за Кочићев збор добијало по неку новину. И сада, ето, чини се све да се ово подручје, добрим дијелом захваћено ратом на најнепримјернији начин, окупацијом која руши све и свја, на најбољи могући начин обнови и врати некој пређашњости. О будућности је и овдје тешко говорити, мада све ове активности као што су асфалтирање путева, водовод, сјеменска производња, пољопривреда и сточарство уопште, већ значајне назнаке неке боље будућности.

Р. ПРЕРАДОВИЋ

Даља активност “Змијања” не смије изостати

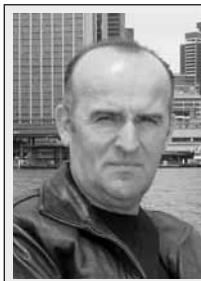
Инфраструктура као предуслов

Поносни на досадашња дјела, која живот враћају на висораван Змијање, нећемо и не смијемо стати. Мала грудвица снијега је закотрљана и успут замотала се у већу, тако да сад имамо више воље, снаге али и искушења и обавеза. Осим тога својим примјером смо подстакли друге, неке пробудили а неке ‘преломили’ у размишљању да нам се придруже. Остаје на удружењу Змијање главни апостроф носиоца свих прогресија. А много тога је недореченог, потребног и пожељног за чим слиједи дати се на посао.

Иако знамо да сви људи одовуда имају своје породице, приватне или државне послове, хобије и пријатеље, и да сваки одлазак у завичај поминути трпе, надајмо се као и до сад разумјевању, чија је основа дуг према прецима и залог Змијањчади чији су корјени остали дубоко на Мањачи као јеле и оморике које красе истомени горски рај.

Змијањац не би био то што јесте да га кроз вијекове разна власт није ћерала на јаде и побуну, тражећи своја права. Све бива исто и супротстављене стане само се субјекти проблема мијењају. Боли административна неправда, која нема упориште у здравом разуму да Горње Соколово припадне територији општине Рибник, а Козица Оштрој Луци. Такав апсурд је недопустив. Кабинетски шнајдери заборављају на начело практичности, природне наклоности и лакоће са оперативношћу устаљене централизације главног града. На нама као Удружењу је обавеза да у сарадњи са републичким властима издејствујемо ту акламацију и ријешимо проблем ионако малобројних становника висоравни и жељу већине из бијелог свијета.

Учествовати у довођењу струје селима која послје рата још не освијетлише, свакако је наша братска и земљачка дужност света. Јер само

Пише:

Драго
ДИКИЋ

ко тамо живи или чешће одлази зна колико непостојање електричног вода штети малобројним житељима и кочи сваку врсту напретка и радости у родном крају. Има простора за привољети власт да дио средстава издвоји за поменути насущност а ту је Удружење за суфинансирање. Па побogu, хоће се у Европу са максимумом како је двадесети вијек, вријеме изобилија а напаћена домаћинства на Мањачи немају чак ни примарну цивилизацијску тековину, електричну енергију на слободно коришћење!

План који је увелико разрађен и папиролошки збринут је подизање етно куће на потезу мјеста Каћ. Поменуто здање би користило у сврху окупљања чланова и доношења битних одлука при сабрањима. А да имамо и нешто своје у смислу чвршће везаности са завичајем. Те као простор на којем можемо дочекати драге госте из сродних удружења, као и све добронамјернике. Из те куће би увијек врвио глас радости и позивитета, повремено би се чула наша ‘пјесма на бас’ и временом би постала култно мјесто змијањског храма свевремености. Наравно да би је декорисали у етно стилу са змијањским мотивима што од народних ношњи што експонатима завичајне оставштине. И без претензиозности временом би помену-та могла достићи ниво и чак туристичке понуте Бачке и комплетног српског сјевера. Све би наравно користило очувању идентитета у неминовно све већем утапању у равни-

цу. Што више издижући културу на пијадестал опстанка, јер нам такво бреме бесмртни Кочо уподоби, свакако ћемо одржавати књижевне сусрете са установљеном наградом, као и ликовне колоније вишег реда са вишедневним боравцима истакнутих актуелних сликара

Међусобно уважавајући приоритете међу чланством по питању потреба преусмјеравања средстава на ред би свакако морала да дође обнова школе у Хазићу. С циљем адаптације у мотелске сврхе. Циљ је да се кад се оморне за Кочићев збор, Четнички на светог Прокопија, Преображењско сабрање, Петровдански сабор у Соколову и сл. има гдје коначити. Да путник намјерник има гдје одморити душу, да што је најсветије ако неко имадне последњу жељу вјечног починка међу стазама првих корака, пратња ће без журбе моћи испоштовати аманет. А наравно, врата би била отворена сваком ко доприноси завичају.

О повратку земље заинтересованим грађанима, свакако проблем истретирати, обратити се надлежним структурама и омогућити нечији деценијски сан. Много је то лакше под плаштом Удружења “Змијање” него појединачно, јер чланство је снага-резултати препорука а рјешавање једног по једног проблема начин опстанка на Змијању и растерећеност живота далеко од завичаја куд нас одведоше путеви господњи.

О изградњи ловачке куће, и другим подухватима, које ће родити будуће вријеме, свакако ћемо на достојан начин обавјештавати заинтересоване, било путем писане ријечи, штампано или електронски, било јавно на скуповима.

У нади и даље добре сарадње нашег Удружења са властима Републике Српске, властима града Бањалука, вјерујемо у остварење постављених циљева

Марко РИС

Наше дружење

(УДРУЖЕЊЕ ГРАЂАНА
“ЗМИЈАЊЕ“ ИЗ КАЋА ЗВАНО
ШИКУЦИЈА)

Две хиљаде и шеста година
Змијањска се састала дружина
У августу на преображење
Змијањско се крену удружење
Из Бачкога Јарка и из Каћа
Сви смо сложни ко рођена браћа
Удружење ШИКУЦИЈА звано
У Сокошцу ми смо стигли рано
У цркви смо запалили свијеће
Једни кажу рушиће се
Други кажу неће.
Господу се помолисмо богу,
Цркво драга рушит те не могу
Кад смо цркву добро прегледали
На рушење ми смо сви пристали
Са намером да је саградимо
Донаторе ми да потражимо
Ко је који задатак добио
Ни случајно није га одбио
Прво стари звоник ми срушисмо
И Богу се опет помолисмо
Цријеп с цркве скидосмо без муке
И пајсере узешмо у руке
Ексери су челични ковани
А рогови од храста тесани
Ту велике имали смо муке
Ту је свако одерао руке
Дваест и два укупно нас бјеше

Радили смо што смо могли љепше
С пуно воље и с пуно елана
Радили смо читава два дана
И увече без мало одмора
Свако назад на пут ићи мора
Потражити мајсторе и паре
Да светиње обновимо старе
Што нам наши стари оставише
Са чиме се они поносише
Материјала доста смо добили
Хвала вама донатори мили
Дају људи колико ко може
С пуно воље црква обновит се може
Хвала куму заузео се највише
Хвала оном ко ово све припише
Хвала свима који учествују
Хвала свима који за нас чују
Скупљали смо паре три мјесеца
Давали су и људи и дјеца
Неко даде мање неко више
Свакоме се признаница пише
Дају људи комбије за превоз
И за струју дају агрегате
Дају људи пола своје плате
Пензионери читаву пензију
Други вичу мани ШИКУЦИЈУ
Они иду тамо да једу и пију
Шикуција паре сакупила
Ћилкошима посо повјерила
Ћилкоши су посо оправдали
Ко год дође он ћилкоше хвали
У мјесецу свакога викенда

Шикуција иде да посо надгледа
Шикуција иде да физички ради
Мора сваки динар оправдати
За пуније деведесет дана
Нова црква беше сазидана
Трећег дана светог Ђурђица
Покривена бјеше црква љепотица
И звоник смо нови направили
И олуке бакарне сатавили
И Бог нам је у помоћи био
Па нам јесен лепу подарио
Нова врата и прозоре стависмо
Димензије старе остависмо
Остависмо јер су нама мили
Такве су их преци оставили
Шикуција све од себе дала
Шикуција своје оправдала
Мала црква свете Госпојине
Добила је сада ново име
Због обавезе овога поретка
Служиће се служба на светог Петра
Позивам вас на Петровдан
Масовно дођите
Па љепоту ову уживо видите
Дођите и ви донатори мили
Јер уз вашу помоћ смо светињу
саградили
Нека дођу и они који нису дали
донацију
Јер светиња Божија
Једнако је отворена за нас свију
Новембар, 2006.

Дане КЉАЈИЋ

ЗАВИЧАЈНИ СНОВИ

Сањам мулеж сањам цркву стару
Насред села родну ми брвнару
Сокошницу жури рјечи сани
И млинове у перића страни
Мулеж дрјема у букову хладу
Црква чами ал' не губи наду
Под крошњама старих липа сања
Да се врате дани зборована
Сањам жубор са вујина врела
Крсну славу и сеоска прела
Рано иње прекрило дрвеће
И на точку ракија се пече

Сањам често да у смирај дана
Горе ватре уоч петровдана
Сија пламен све до неба плава
И долину санску обасјава
Сањам звуке звона од оваца
Стару пјесму у пољу косаца
По мразову и под светигором
Брдовитим горњим соколовом
Успомене мира ми недају
Зову да се вратим завичају
Нека знаде моја сана плава
Да ће снови да постану јава

Завичајно друштво “Змијање” и Змијањци

Заједно смо способнији и кориснији

Чинимо све да се у оквиру “Змијања” има увид у све акције и активности Змијањаца на све четири стране свијета

Завичајно друштво “Змијање” у Бања Луци по свему судећи најорганизованија је и добро осмишљена заједница Змијањаца који брину о будућности свога завичаја и труде се да понајвише помогну да се змијањска села обнављају и сачувају онаквим каквим их памти прошлост и традиција. “Змијање” је, иначе, основано под крај треће деценије двадесетог вијека, а с циљем да окупља све оне који су волели и цијенили великана Петра Кочића око пројекта изградње споменика најпознатијем Змијањцу, великом писцу и народном трибуну. Пошто су остварили жељу и половином четврте деценије тог вијека по-

Пише:

**Предраг
БЛАГОЈЕВИЋ**

дигли споменик који и данас краси Градски парк “Петар Кочић” у Бања Луци, “Змијање” је наставило своју активност, а једно је вријеме издавало часопис с истим насловом, чију традицију већ више од двије деценије негује ревија “Змијање”, коју објављује наше Завичајно друштво “Змијање”. После Другог светског рата Друштво је престало с радом е да би га Змијањци обновили 1992. године, с почетка отаџбинског рата а са основним циљем—помоћи Змијањцима ма гдје били и гдје се организовали. Неко вријеме је имало у свом састави своје огранке у Босни и Херцеговини,

односно Републици Српској, па Србији, али и иностранству, а у највећем броју случајева ти су огранци прерасли у организације с којима данас Завичајно друштво “Змијање” сарађује и брине се да на неки начин има увида у све активности Змијањаца на све четири стране света.

Сарађујући са “Змијањем” из Каћа, чија је активност од оснотка врло осјетна и много значи за села на Змијању, одакле је највећи број људи у Војводини, али и другдје у Србији и широм свијета, доста је тога остварено заједничким дјеловањем. Истина, све се те акције одвијају под тешким околностима, пошто се у завичају тих људи, али и у њиховом месту обитовања, осјећају последице отаџбинског рата. Међутим, захваљујући људским напорима и одлучношћу свих, урађено је таман толико доста да су створени предуслови оживљавања, рецимо, Соколова, али и сусједних села, напосе Козице. Таква сарадња, негдје ефикаснија и живља, негдје нешто ређа, остварује се са организацијама Змијањаца у Панчеву, Сремској Митровици, Бачком Јарку, Чалми, Челареву, Новом Саду, Буковцу, Бачу али и у Дортмунду, у Њемачкој, гдје тамошњи Змијањци организују “Кочићев збор” по угледу на онај наш, велики збор Кочићу у славу који ће се ове године одржати по 48. пут.

Када смо код “Кочићевог збора” који се скоро пет деценија организује под крај августа месеца у Бања Луци, Београду, Гомионици, Стричићима и околним местима која гравитирају Змијању, кажимо и то да је реч о највећој змијањској манифестацији

која на једном месту, Стричићима, родном Кочићевом селу, последње августовске недеље окупи највећи број Змијањаца. Ова је велика међународна манифестација својеврсни полигон афирмације прошлости, садашњости и загледаност у будућност ових људи који коренују из огромног змијањског простора. Народном трибуну и великом писцу Петру Кочићу у славу, окупљају се позамашне бројке људи да сведоче тој манифестацији која последњих година има програме двије седмице у разним местима. Тако се, примерице, већ двије-три године Ликовно саборовање “Змијање” одржава у Бронзаном Мајдану, а писци и други уметници, захваљујући Завичајном друштву “Змијање” посећују змијањске школе током целе године. У том је смислу утемељено Кочићево огњиште у Стричићима, које ће, по-

сигурно, значити озбљан подстицај развоју сеоског туризма на овим просторима на платоу Мањаче.

Змијањци, иначе, гдје год постоје мисле о свом завичају, трудећи се да га на било који начин унапређују и подмлађују. То наши пријатељи из Каћа, а који окупљају Змијањце тог дела Војводине, понајбоље потврђују својим дјеловањем и везама са својим завичајем, али и Завичајним друштвом “Змијање” Бања Лука. Пример вриједан пажње којег би требало да следе и друге змијањске организације расуте по цијелом свијету. У томе им могу подршку дати и школе које носе име Петра Кочића, а којих је свадје, чак у Брњаку код Зубин Потока на Косову и Метохији која постоји већ 110 година с којом одржавамо одличну сарадњу, па у Бродцу код Бијељине и Кравици и Жепи. “Змијање” ће покренути активност

окупљања и удруживања школа с именом Петра Кочића, како би се њихово неко дјеловање “утемељило” у општезмијањске интенције опстанка и развоја змијањског краја. Наравно да није упитан сам опстанак, јер он је евидентан, али се као и другдје и овде осећа умирање села, које на све могуће начине настојимо спрежавати и подржати сеоско оживљавање и интензивирање живота Змијања.

Ради свега тога Завичајно друштво “Змијање” Бања Лука настоји да има потпунији увид у дјеловање и активност Змијањаца ма гдје да су и дге да се организују, а да је среће и воље веће, били би смо нека врста те координације. Али, сасвим је доста и то да знамо гдје кога има и шта ради када је ријеч о бризи и подршци Змијањуу, нашем змијањском завичају.

Наше “Змијање” на сајту

Гласило за читав свијет

У времену иновација, техничког и технолошког достигнућа, свакако да бисмо ишли у корак са временом и изазовом свакодневице, морамо пратити трендове и остати у току. Јест да гуњ, шубара, рало и волови остају у срцу сваког Змијањца али изазов и потреба тренутка стављају пред човјека своје императиве.

С обзиром да су Змијањци расељени дијелом меридијана и паралела, у више фаза а увијек на исти начин и с истом неуспјешном намјером да виосраван остане пуста, да би се остало у вези са душама истог поријекла и људима којима је стало или би бар требало стати до свих драгоцјености које одсликавају завичај, неопходна је умреженост са базом података, а предходница свега пожељног је израда професионалног сајта. Дакле, електронског информатора који обавјештава о догађајима у завичају, мотивише и мобилише неопредјељене на

узимања учешћа и улагања у прековину.

Сајт који је тренутно постављен, претрпио је једну фазу застоја у свом раду, и није комплетна верзија тј. онаква каква би требало да буде и какву форма сајта подразумјева по професионалности и садржајности као и сама потреба Змијањаца. Свакако ће се радити на томе у будућности, па овим путем позивамо зналце свог заната из области информационе технологије да нам се придруже и помогну у остварењу намјере.

Рачунар је данас нужност функционисања и физичког и правног субјекта, па се надајмо бољој медијској презентацији и нашег удружења и активности које чинимо. Из актуелног сајта могу се за почетак видјети уводне информације о висоравни, и почетни кораци дјеловања нашег удружења, праћено фотографијама са терена, плус не-

потпуни списак донатора за усправљање цркве “Рођења Пресвете Богородице” у Соколову и других битних акција удружења.

Наше Удружење има максимално остварену сарадњу са матичним удружењем из Бањалуке, ограничима истоимених из Српске Црње и Сремске Митровице, те са пар завичајних удружења на сродној основи у Војводини (удружење Јањана, Нови Сад) и у новије вријеме интензивирана је интрактивна веза међу свим регистрованим удружењима с циљем стварња кровне организације у интересу остваривања суштинских питања Срба Крајишника у Војводини.

Уз употпуњење сајта које слиједи, лакше ће се изводити све етапне акције које Удружење има у намјери за будућност. Наводимо, адреса сајта је www.zmijanjanje.org.rs

Змијањска и мањачка искуства

Почетница у Стричићима

Сеоски је туризам у РС у самим зачецима те представља неискориштени потенцијал којем туристичка заједница не посвјеђује довољно пажње

Ево смо дочекали да по готово цијелом Змијању ходимо lijепим асвалтним путевима, пијемо воду из водовода, срећемо све више засијаних њива, загледамо у неке нове или обновљене куће. Стоји чињеница да је и овдје зиратност присутна, али се још онај прави, знани сеоски живот итекако одржава. Вријеме је да се размишља и о сеоском туризму. Прве потезе повукли су Туристичка организација града Бања Луке, потом и Завичајно друштво “Змијање“, а сада је на змијањским домаћинима и свима онима који овамо амбициозно улажу, као Сокољани у свој развој, да се покажу и своје куће и гостољубивост понуде гостима.

Подизањем Кочићевог огњишта у родним Стричићима као да је остварен тај први зов свима да се врате

родној грудни и овдје понуде све што умију и могу туристима. Сматрамо да ће, када то етно-сеоско домаћинство буде уобличено и оствари потпуну улогу, бити изазовно за посјетиоце из више разлога, баш као што је то у Тршићу, родном селу Вука Стефановића Караџића. Највише очекујемо од излетништва, какво је организовање очигледне наставе у природи за основце и средњошколце, те посјете студената Кочићевом огњишту вели Златко Сладојевић, председник Савјета Мјесне заједнице Стричићи.

Етно сеоски туризам помаже очувању локалног или завичајног идентитета, традиционалне баштине и обичаја, штити околиш, јача еколошку производњу, помаже развоју руралних крајева на основу

одрживог развоја те представља будућност свјетског туризма. Сеоски туризам представља велики туристички потенцијал којем се не придаје довољно позорности. Сеоски је туризам у РС у самим зачецима те представља неискориштени потенцијал којем туристичка заједница не посвјеђује довољно пажње.

Треба користити све знаменитости, а Кочић није само знаменитост, него наша змијањска одредница, препознатљивост каквих је мало на овим просторима. Књижевник, етнолог, народни трибун и чувар традиције свога завичаја, он је с почетка прошлог вијека опомињао на потребу очувања тих змијањских кодова прошлости. Та је одредница, чини се, данас као никада раније врло битна, а производња чисте хране, посебно поврћа, воћа и одређених житарица каква је хељда, те наша традиционална софра гарантују да можемо рачунати на туристе и госте ако се у том погледу устремимо вели Саво Ерцег, директор ЗЗ “Ситница“ у Ситници.

Под појмом рурални туризам налазимо различите називе као што су: еко-туризам, сеоски туризам, агротуризам, сељачки туризам, туризам у сеоском домаћинству, који се темељи на кориштењу руралног простора у контексту туристичке понуде. Изван је урбаних насеља или туристичких капацитета, те нема одлике масовности. Рурални туризам потиче развитаку нових туристичких дестинација развијајући континентални туризам.

Нешто попут етно села, каква се подижу на све стране, овдје би се итекако примила и у том се погледу ваља оријентисати на сеоски туризам. Стварајући такве, почетне услове, можемо се окушати и показати свима де је могуће у скоро сваком змијањском селу постићи одређену

почетницу сеоског туризма-додаје Сладојевић. Упоришне тачке су управо сеоска газдинства која своју егзистенцију темеље на пољопривреди, а вишак својих производа пласирају кроз нови продајни канал - туризам. Значајно је што допунску зараду сеоско домаћинство остварује у свом властитом дворишту, те подразумева активно укључивање цијеле породице. Осим продајом властитих производа приход се остварује и пружањем услуге смјештаја и прехране.

И наши су неки објекти, попут огледног пољопривредног добра или боље речено нашег центра за огледну наставу и обуку, могућа туристичка понуда. Зар не би било добро да се усредсредимо на ђачке и студентске екскурзије и излете, па на улазу на мањачки плато, одмах од Кола, почнемо показивати знаменитости. Потом је наш развојно-показни и образовни центар, негдашње војно пољопривредно добро, а одатле се настављају Кочићево огњиште, потом новине у Ситници и тако редом.

Све би то, без сумње, комплетирало туристичку понуду на Змијању – вели др Миленко Шарић, директор Центра за развој и унапређење села Бање Луке.

Рурални туризам укључује аспект одрживог туризма, који не штети околини, а у правилу потиче и еколошку пољопривреду. Успјешно брендирање постиже се истицањем оригиналности и аутентичности дестинације. Идентитет неке дестинације као и државе у цјелини не може се наметнути него треба заживјети у свијести људи.

Како би се брендирао нека дестинација прво треба увидјети које су њезине компаративне предности. За развој сеоског туризма посебно је важна чињеница све већег броја заинтересираних појединаца и породица из урбаних средишта за боравком у руралном простору посебно преко викенда, и празника. Говорећи о данашњем стресном начину живота људи желе уживати у животу, презапослени и преоптерећени у мучној свакодневици.

В. Ђ. - Р. П.

Ђуро СТИПАНОВИЋ

НА ЊИВИ

Класала жита па их вјетрић
лагано таласа и њише,
њива се љеска и бјеласа,
а море класја мирише.

Лептира јата пролијећу
кроз прозрачну свилу зрака,
усхићене птице клићу
опијене све до мрака.

Сунце жеже па су зраке
наперене као копља
њива зрене, вошти класје
биће тешка златна снопља.

Милан МИХАЈЛОВИЋ

ВРЕМЕ ПАСЈЕ

Време је пасје.
Невреме тешко и псу.
Пооблачно невреме градно.
Без града.
Суша.
Сама суша.
Засито – гладно.
Водно – жедно.
Плодно – чедно.
Распукнуто и чеоно и новородно,
и жедно и водно,
сито и несито.
Суша.
Сама суша.
Невреме, без града, градно.
Време баш јадно,
омеђено, затечено, заточено,
Време распукнуто...
И псу тешко, претешко
Пасје време.

Изградња моста на реци Козици

Грачаница је засеок села Горња Козица. Најближа је селу Доња Козица у којој је школа, трговина а повремено и амбуланта. Житељи Грачанице су животно везани за Доњу Козицу.

Шта рећи о самом селу и његовим становницима. Село је аутохтоно и живописно, очувано у оном старом руху. Живи животом у великој мери као пре сто година. Једино је у широј околини да нема срушених и напуштених кућа и зидина. Свака њива је непрекорно обрађена. Село идилично утонуло подно Мулежа у свој сан. Лавезж паса од тора и жубор Козице једино ноћу запарају дубоку тишину. Ујутру га рано сунце кроз плаву планинску измаглицу обасјава. Све одише старом патином из давних вре-

Пише:

**Бране
Зечевић**

мена. Гласови чобана и мук стоке која креће на испашу.

Све би било лепо да не морају преко реке Козице која често загорчава живот Грачанчанима. Када набуја мутна и плаховита постане врло опасна за прелазак, поготово дјечи из основне школе. До душе био је стари "мост" (врљика) узак, тесан и изнад свега опасно климав. С тога

је удружење "Змијање" одлучило да сагради прави безбедан мост на путу ка Грачаници, заједно са грађанима.

У томе смо и успели. Тако да сада родитељи деце мирно спавају док су она на путу у и из школе.

Пошто је изграђен мост Грачанчани су самоницијативно приступили изградњи пута до свог села до душе (макадам) у дужини око три километра. Сада је живот на Грачаници постао далеко подношљивији. С обзиром да село има струју и локални "водовод", то сигурно обећава да ће се све више враћати они који су га некада напустили у потрази за бољим животом.

Па нека им овај повратак буде са срећом.

Културна и духовна традиција

Увијек драга сретања

Код регија које проснијевају јачином духа, са богатим културним наслеђем гдје доминирају народни обичаји, пјесма и игра, разумљиво је да свака свечаност пружа прилику за призив традиције и афирмацију нових ствараоца. То на обострано задовољство и извођача и публике. Видан је допринос одређених појединаца и група, осим разгаљујућих осјећања у души присутних при самом извођењу, јача је порука о етноконтинуитету народа и простора, а осим тога на свечаности су свакако присутни и гости који нису са Змијања па је мотив и угођај њиховог доласка поткрјеplен разним културним перформансима.

Змијање никада није оскудјевало са његоватељима културе, као ни са великодушношћу да уважи и уврсти ствараоце који завријеђују пажњу савремености а нису по рођењу Змијањци. Сваку годишњу скупштину украси богат културно-умјетнички садржај. Сваки збор код обновљене цркве у Соколову за Петровдан, такође, прати јача културна манифестација. А посебно истичемо намјенско донаторско вече у домаћинској улози пјевачке групе “Змијање” из Бачког Јарка, које је уприличено у спортској хали у Темерину, и то врло успјешно, када је прикупљен дио средстава за обнову наше цркве у Соколову.

Поименично, уз ријеч хвала, уживали смо уз умијеће корака КУД-а “Железничар”, -ансамбла “Вила”, из Новог Сада, КУД-а “Опанак” из Борковића, те глумачке подвиге доајена Томе Курузовића, казиване стихове пјесникиње Ранке Срдић Милић и Марка Риса, покојног змијањског поете Милоша Милојевића приликом промоције његове књиге у Каћу, више пута награђиваног Ранка Прерадовића, те

научне темате покојног др Миленка Макивића из Сремске Митровице и проф. др Драге Тешановића, затим акорде пјесме на бис група “Балкана” из Бачке Паланке и “Змијање” из Бачког Јарка. Важно је напоменути да су се сви поменути одазвали без накнаде за наступ, што је за поздравити. Људи поријеклом са Змијања имају ту врсту моралног дуга, али они који нису први пут заплакали на Змијању а прихватише учешће, свакако заврјеђују спомињање.

Сем поменутог, корисног при излиставању наступа људи из свијета културе, битно је истаћи да свака умјетничка тачка да свечану ноту ма какав био скуп и огољену реторику и сувопарност увије у целофан одахнућа са тенденцијом разгаљења.

На крају, тако се поново враћа роду и потомству не окаљани извор традиције, унапређује и шири, што је и смисао свих прегалачких организација и људи који држе до идентитета.

Д. ДИКИЋ

Новац и материјал из донаторства

Непроцјењив значај

“Ко незна одакле је, неминовно му је умирање прије смрти”, каже народна досјетка Срба Крајишника. А поријекло се, уистину, мјери не само пуким трагом мастила на папиру, већ обавезом емоције према претковини, кроз стално уздизање завичајних вриједности, чак изнад званичних моћи припадности појединца и групе. Жеља има извор у сновима, које човјек сања и ако Господ дозволи досања током живота.

Ми Срби, задужбинарски народ, потомци свете Немањића лозе, определијени за царство небеско које ставља дух изнад свих вриједности, а ми Мањачлије потомци од Змијања Рајка, непокорно легло лава и сокола, сој са грунта “ни спахијског ни царског”, десетковани набјеђеним полигоном докусурени чемером 95-е, и поред свих искушења проласка кроз сцила и харибде осуђени на љубав, машту, пркос и понос. Све је то у гену и личном опису човјека са Змијања завјештао бунтовни Кочо роду и потомству.

Амајлија коју Змијањац носи кроз свијет од Аљаске до Аустралије је мирис кошеног сијена са падина бедемасте Мањаче, ехо звона са Клисине и добар глас који је предачки мит за бесконачност. А тек арија

небеска..., то је превага на кантару вриједности и поред свих цивилизацијских достигнућа, која чили у плућима до задњег издисаја.

Е такво је Змијање, из њега се никад не одлази а хиљаду пута му се враћа. О рају небески на земаљском шару! Нека је благословено јутро кад освану смо на странама матичне књиге Змијословља! О љубави према завичају може свако да пише, али има право само онај ко ју је осјећа, њоме живи и материјализује емоцију кроз помоћ и стварање живота одрживим. Па и ако су отишли ждрали свраћају ждраловићи на извориште. Јер најјача ватра грије са огњишта и кад је угашено. Никад није отуђено оно што човјек не заборави.

Љубав и снови су пука теорија, али само за неуког а никад за Кочићевог Змијањаца. Поменуто је извор за постизање циља. Воља упрегнута у кочије снаге враћа сјећања у далеке дане дјетињства, кад се босоноги са комадом хљеба помазаног кајмаком трчало стазама радости и маштало о великом граду са пуно сијалица. Ни не помишљајући да ће се једног дана бити жељно састанка пред задругом, најдражим оновременим медијем. И да ћемо живјети током године за сретање на Кочићевом збору, за који су на десетине пива са рођацима и

ближњима друмарина за пређене километре. И на крају све буде и прође “само дјела љубави остају”.

Знајући суштину смисла људи порјеклом са Змијањске висоравни, који живе у околини Новог Сада, здружише своје идеје у Завичајном удружењу по имену, ком би другом но аутентичном, “Змијање”. Брзим кораком постасмо организација од имена, угледа и резултата. На крилима ентузијазма одлазиле су наше делегације па пригодама и цијело чланство на Змијање да прославимо успјехе остварења појединих циљева.

Знајући да се народ препознаје по светињи, приоритет смо усмјерили на обнову цркве “Успења Пресвете Богородице” у Соколову, што је испраћено и ДВД записом, као и галеријом фотографија које јемче незаборав.

Трудобници дароваше дневнице у рукама, привредници контингент у материјалу и новцу, мисионари благоизволише од надлежног епископа дозволу и би најљепши Петровдан у Соколову 2006. љета Господњег.

Осјетивши сласт побједе у тријумфу духа, појачасмо моћ и отворише се нове акције и ријешења пред Удружењем. Али све са братском слогом и договором. Убрзо никну мост преко ријеке Козице, који споји Козицу са Грачаницом, пут преко Мразова кроз Светигору, који повеза Соколово и Козицу са Стричићима, затим бунар за служење мјештана водом у Плавшићима, те разни ситнији подухвати.

Наравно, да сви знамо, да је новац моћ и средство за испуњење циља и да уз добру вољу и знање које каналише намјеру све је изводљиво. Срећни смо као Удружење што су се све коцкице сложиле и што имамо у свом алманаху видљиве потезе.

Са жељом да нас потомци памте само по добрим творидбеним дјелима, уз стихове, ја је морам запјевати “Ој, Мањачо...”!

Д. ДИКИЋ

Томо Николић о Милошу Милојевићу

Људи коју увијек трају

Ма колико је брза пролазност људи и времена, појединци ће своје време учинити трајним, скоро вечним, какав је био и наш Милош Милојевић (рођен у Горњем Первану 1936. године у а умро у Бања Луци 2011.) Памтим и памтићу га као тихог човека чије су песме гласно, баш гласно славиле страсну љубав према животу у сваком тренутку радости у његовом и нашим животима. Његово изненадно појављивање у нашој

средини, у Каћу, било је као прасак светлости, кратко и снажно. Својом поезијом је уздигао лепоту крајолика Змијања, младости и љубави. Својим говорењем тих песама је отргао Змијање од заборавља, вратио га у бајку о лепом. Себе никада није штедео, живео је са другима и за друге. Ум и очи су му увек сијали оптимизмом. Још не верујемо да се погасио и да нас је заувек напустио.

Читајући Милојевићеву поезију, врло често сам се нашао у његовим песмама, као да су написане само за мене. Ако се читалац уистину удуби у његову поезију, читајући стихове који прате његова расположења, искрену исповест песника који је знао за тугу, осамљеност, кајање, клонулост и безнађе, за унутрашње борбе против сопствених грешака и мана, као и утицаја средине у којој живи; пажљивом читаоцу, дакле, нису могле промаћи понајпре изворна, само њему сопствена, љубавна поезија. Ту је, потцртавам, та поезија о лепоти крајолика, Змијања, родног му села, завичаја и ширег окружења. Прочитао сам све његове књиге, многе песме знам напамет, све ми се то јако допада. Истина, растужио ме је наслов Милојевићеве претпоследње збирке песама “Оће ме облаци” јер могућа слутња се, на жалост, остварила.

Збогом велики и искрени пријатељу до неких других висина!

Живеће он с нама заувек, а сада нека у миру почива!

Милош МИЛОЈЕВИЋ

Соколина

Осјетиш ли ријечи моје да су грубе
и руке додирима изгубљене
кад ме не пожелиш у кишна јутра
погледом прелети Соколином
у отсуности мојој.
Срце нека понесе висове!
Потражи давне птице што су
гнијезда свијале у крошњама
стољетних храстова.
Изнад Соколине њина је топлина,
испод свода топлина је наша.

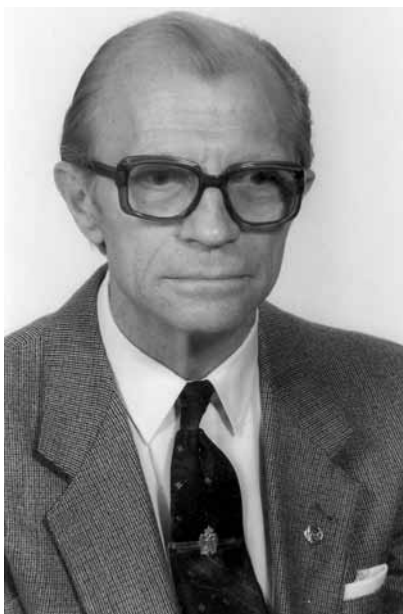

Подсјећања: Проф. др Миодраг М. Вулин

Човјек какви би требали да су људи

Миодраг М. Вулин, наш Миша, професор више од пет деценија, истраживач, национални борац, један од учесника обнове Српског просвјетног и културног друштва “Просвјета” у Сарајеву, умро је на Петровдан 2004. године у Бањој Луци. Рођен је у Дујаковцима, на Змијању, а двије су године које су вођене као године његовог рођења: 6. јула 1930. и у другом случају 6. јула 1928. године. Основну школу је завршио у Бунаревима, Раткову, сеоском центру, а остала четири разреда ономадне гимназије и Учитељску школу завршио је у Бања Луци. Бави се неко вријеме просвјетарством, најприје као учитељ, па директор школе, потом савјетник у Педагошком заводу Бања Лука, а пошто у међувремену завршава Филозофски факултет у Новом Саду (1964. године), одсијек југословенске и свјетске књижевности, постаје професором у Учитељској школи у Бања Луци.

Неко је вријеме, четири године (1958-1961.) Мишо Вулин предсједник општине Добрње на Змијању, која је потом укинута. Накратко је професор у школи коју је и сам завршио, а 1966. године одлази у Сарајево, гдје до 1971. ради као виши стручни сарадник у Музеју књижевности Босне и Херцеговине, гдје је неко вријеме био и вршилац дужности директора, а радио је и као уредник књижевне трибине на сарајевском Народном универзитету. Под оптужбом за српски национализам, бива осуђен на три и по године робије, коју служи у Казнено-поправном дому у Фочи. По изласку из затвора неко је вријеме без посла, а потом 1980. године, последице одбране магистарске,

потом докторске теме на тему о животу и дјелу Петра Кочића, бива запослен у библиотеци сарајевске Педагошке академије гдје ради до 1992. године одакле 18. априла, због грађанског рата, бјежи на Пале, па у Бању Луку, гдје се запошљава у Институту за историју као научни савјетник. Године 1995. прелази на Филозофски факултет Универзитета у Бању Луку гдје ради као ванредни, па од 2000. године као редовни професор на Катедри за српски језик и књижевност. Овдје га је и смрт затекла, на овом положајном мјесту, гдје је као и свагдје тамо гдје је био запослен, оставио дубоке трагове.

Врло рано, још у данима када је био ученик бањалучке Учитељске школе, а посебно и вријеме учитељовања и политичког рада на Змијању, почиње огромно његово интересовање првенствено за

историју Змијања, али и личност и дјело Петра Кочића. Као кочићолог, објављује бројне радове, а потом и књиге “Петар Кочић-писац и дело” (1990.), “Кочић и Србија” (1999.), “Кочић и српски Пијемонт” (2000.) и “Кочићева епска дикција” (2003.). Иначе, докторирао је с темом “Петар Кочић – живот и дјело” на Филозофском факултету у Сарајеву 1975. године. Кочић и Змијање су му до смрти остали нека врста завјештења и опредјељења, а поред тога, бавио се истраживачким радом у бројним српским областима и о личностима попут Гавре Вучковића Крајишника, па Од Змијања Рајка, Богдана Поповића, Јована Скерлића, па Станковићем, Дучићем, Ракићем и Шантићем и тако редом. Те културно-историјске спознаје остварује у обимније радове објављене у различитим срединама наполе у Васи Пелагићу, Гаври Вучковићу Крајишнику, српској “Просвјети” а објавио је и двије књиге о Кочићевој “Отаџбини” односно оној “Отаџбини” уочи Другог свјетског рата која је настала и трајала на традицији оне Кочићеве.

Објавио је, приредио и остварио још бројне радове, дјела и изборе, а био је активан од дана у Учитељској школи у Бања Луци у тамошњим средњошколским организацијама, преко удружења просвјертних радника, до наше “Просвјете” Завичајног друштва “Змијање” и другдје. За годину 1993. добио је Кочићеву награду коју додјељује “Кочићев збор”. Умро је у граду сахрањен је у родном селу на Змијању.

Р. ПРЕРАДОВИЋ

Уместо писма добром домаћину, пример из Тепића у Козици

НА БРАНИКУ ЗАВИЧАЈА

Овај део Змијање је заробљено у мећави и снегу. Тешко је у селу без пута, струје, комшија и воде. Може ли се преживети? Далеко од сваке цивилизацијске тековине, у овом беспућу и недођији, у селу Горња Козица, засеок Тепићи, живи своје тежачке дане, и ноћи у снежној пустињи наш храбри Перо Ристе Тепића.

При крају шездесетих животних година, он и вјерни му сапутник, жена Борка. Сами са својих неколико крава, двестотинак оваца, нешто живине и два снажна, верна шарпланинца. Дугим зимским ноћима бори се са мећавом и самоћом.

Храну за благо је обезбиједио, дрва и брашна има спремљено за

зиму, бар до Ђурђевдана. Како му је?

-Вуци пришли котарима, а ја сам. Како ли ћу? – пита се Пера.

У овој недођији, где је безводно, без пута, где су се сви одавно одселили, самоћа је најгора. Живи се животом као и прије стотину година. Нема никаквих олакшица од државе. Нема дотација, нема субвенција, нема стимулативног фонда, а порез мора редовно да се платити. Највеће му је олакшање косачица за ливаду. Земља је трошна, чемерна, дивља па и у старости мора се у коштац са косидбом.

Најгоре је што воде нема. По десет километара треба ићи до извора, а путеви никакви, скоро да их и не-

ма. Опет за себе ништа не тражи ни од кога. Како ће сутра ни сам не зна. Старост стеже, зима, снег, мећава и хладноћа, а опет лети жега и сунце; земља под ногама а небо над главом..!

Понекад, ту на пиће бане понеки човек, у госте дође, а има ракије, круха и са њим нешто да се једе. Крсну славу треба прославити, дођу људи из далека, традиција се не напушта, траје вера у дедове и њихово огњиште.

Тежаклук му с годинама све теже пада, а нема друге, мора се тако као и увијек, некако! Ко да га пита: хоћеш ли моћи? Или: Идеш ли роде?!

Т. НИКОЛИЋ

Живо блато

Да у живом блату може да се купа
Од кога ли стиже та идеја глупа?

Годинама упорно тврдили ти исти
Да ћемо из блата извући се чисти

Родољубне своје посезали мере
Свака нечистоћа да се крвљу пере

У живо су блато долевали крви,
Да блато нарасте, да нас лакше
смрви.

Док у живо блато пропадамо скупа
Ми плачемо сложно: ко ће да нас
чупа?

Растко Закић

Увек славни

Згрбисмо се под теретом славе,
Већа слава и већи је терет,
Спуштасмо се све ниже и ниже,
Толику славу не издржа скелет.

Оборени, под славу смо пали,
Простор нам се маневарски сузи,
Али ипак остаћемо славни
Јер нам тело, испод славе, пузи!

Растко Закић

Београде, добро јутро!

Данас су најзадовољнији они који
су највише криви и једино они не
учествују у народном незадовољству.

Било би лепо да бар млади имају
какве-такве идеале. Ми смо их имали
већ једном, не можемо два пута.

Само у Хрватској избројано је
хиљаду милијардера. У другим ре-
публикама и покрајинама још их
броје.

То су наши најуспешнији грађани.
И морали би бити или у затвору или
у рукавима.

У центру Београда гостује група
просјака из унутрашњости. Личе на
чланове неког културно-уметничког
друштва које негује старе народне
обичаје.

Нашу земљу највише воле руко-
водиоци. Нигде нема боље земље за
руководиоце него што је наша.

Не морамо бринуте о будућности.
Имамо довољно прошлости за
будућних педесет година.

Нико више ништа не ради. Сви
чекају да виде шта ће се догодити
ако нико ништа не буде радио.

Не знамо како ће се све ово завр-
шити. Ми старији ћемо се некако
извући, јер нећемо бити ту.

*Душко Радовић
(1922-1984)*

Иштван ЕРШИ

Носталгија

Леп је социјализам ал комунизам
је лепота још непозната,
по Лењину јавни ће клозети бити
од злата.

По Марксу неће бити цајкана и
свак ће
постати уметничко биће,
а у златним клозетима бабе-пише
све саме Сапфо биће

У комунизму бих желео да живим
најрадије.
Ни сат после тога и ни минут
раније!

(Превео: Д. Киш, 1986.)

НИКОТИНИЗМИ

Повукао је први дим, други је
повукао њега. Касније је све било
касно, осим што је умро рано.

Зашто се убијати само пушењем
кад имате још неколико начина да
се убијете?

Само се рак плућа добро сналази
у дуванском диму.

Пасивно пушење: Други ће вам
пушити, на вама је само да се
лијечите.

Имаш ли упаљач да запалим један
отров?

Наљутио сам се на ташту па јој
сада редовно купујем цигарете да се
трује.

И мала цигарета може да сруши
великог дива.

Пушачи не треба да купују ча-
совнике. Код њих се зна, увијек је
пет до дванаест.

Он је своје попушио! Сахрана
може да почне.

Пушачи, не загађујте нам околи-
ну. Вама свакако неће дуго треба-
ти.

Молба једног рака: Пуши, ја не
могу да савладам оволики организам.

Кад сам чуо колико пуши одмах
сам отишао код њега да ми поздрави
покојног дједу и покојну бабу.

Покојни Перо каже да дуван није
штетан. Ако не вјерујете, питајте
покојног Ђуру, пок. Марка, пок. Јову,
пок. Симу, пок. Драгана...

На самрти пушач рече: Не жалим
што умирем колико што нисам успио
да вас убијем да дуван није штетан.

Сл. ЈАНКОВИЋ

ДОО **АРМИНГ** ЋЛУС
ВЕТЕРНИК Новосадски пут 38

TG KOMERC - 98 STOVARIŠTE GRADEVINSKOG MATERIJALA MALOPRODAJA - VELEPRODAJA

PRODAJA STANOVA BUL. CARA LAZARA 122 (ugao Bul. cara Lazara i ulice Cara Dušana)
PRODAJEMO ILI IZDAJEMO LOKAL OD 186m² U ULICI MAKSIMA GORKOG 16

* CEMENT	* STIROPOR	* TER PAPIR	* LETVE SVIH	* ARMATURNE	* MEŠALICE ZA BETON
* MULTIBAT	* STIRODUR	* BITUMEN	DIMENZIJA	MREŽE	* GIPSANE PLOČE
* KREČ	* MINERALNA	* BITULIT	* CREP	* BETONSKO GVOŽDE	* PALJENA ŽICA,
* SIPOREKS	VUNA	* REZANA GRADA	* BLOKOVI	(IZVUČENO I SAVIJENO)	EKSERI I OSTALO
* SALONIT PLOČE	* KONDOR	* CIGLA	* BLAŽUJKA		

www.tgkomerc-98.co.rs
PREVOZ SA UTOVAROM I ISTOVAROM PALETIRANE ROBE

K1 B4 Novi Sad, Klisanski put 167, Tel./fax: 021/64-19-400, tel.: 021/478-00-88

d.o.o.

ARMIRAC

VETERNIK, NOVOSADSKI PUT 38

TEL/FAX: 012/823-733

TEODOROVIC

- * KERAMIČKE PLOČICE "TOZA MARKOVIĆ" KANJIZA, ZORKA ŠABAC, POLET NOVI BEČEJ, GRANITI SVIH VRSTA, UVOZNA KERAMIKA
- * KOMPLETNA OPREMA ZA KUPATILA
- * BESPLATNA DOSTAVA

POSEBNE POGODNOSTI ZA ARHITEKTE I INVESTITORE

Novi Sad, Temerinski put 31a

Tel.: 021/419-109, 633-96-77, mobilni: 063-539-917, 064-118-21-78

www.keramikateodorovic.co.rs

- облагање и покривање објеката са термо панелима

- лимарски радови

БРЗО

КВАЛИТЕТНО

ПОВОЉНО

Дикић Драгомир, власник

063/549-325

021/848-442

Бачки Јарак, блок 20.

Насловна страна: стара црква Соколово
Посљедња корица: авионски снимак нове цркве